

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI

TURİZM REHBERLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN
SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET AKİF DOĞANOĞLU

BALIKESİR, 2022

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI

TURİZM REHBERLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN
SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET AKİF DOĞANOĞLU

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AHMET KÖROĞLU

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm Rehberliği Anabilim Dalı'nda 201912559002 numaralı Mehmet Akif Doğanoğlu'nun hazırladığı Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi konulu YÜKSEKLİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği Uyarınca 24/06/2022 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Danışman) Prof. Dr. Ahmet Köroğlu

İmza

Üye Doç. Dr. Nuray Tetik Dinç

İmza

Üye Doç. Dr. Çiğdem Özkan

İmza

.../.../...

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19/07/2022

Mehmet Akif DOĞANOĞLU

ÖNSÖZ

Turist rehberliği mesleği, doğrudan sosyal çevre ile etkileşime girilerek icra edilen bir meslektir. Turist rehberleri, mesleklerinin gereği olarak yüksek iletişim ve sosyal etkileşim becerilerine sahip olmalıdırlar ve bununla birlikte sahip oldukları becerileri yetkin bir biçimde kullanabilmelidirler. Turist rehberlerinin ve turist rehberi olma yolunda ilerleyen turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal yetkinlik sahibi olmaları, sosyal yaşamlarının tümünü pozitif yönde etkileyeceği gibi; mesleki başarımlarına, ülke ve meslek imajlarının gelişimine katkı sağlamalarına da olanak sağlayacaktır. Bu çalışmada, tamamı sosyal bir süreç olan turizm hareketinde üstün yetenekleri ile adeta kültür elçiliği görevinin üstlenildiği turist rehberliği mesleğine aday turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tüm hayatım boyunca varlığı, sevgisi ve desteğiyle yanımda olup beni vatanına, bayrağına ve milletine hayırlı bir evlat olarak yetiştiren; beni okutmaya hayatını adayan saygıdeğer babam Hüseyin DOĞANOĞLU başta olmak üzere, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini asla esirgemeyen kıymetli ablalarım Dilek TANIK ve Kezban DOĞANOĞLU'na tüm kalbimle teşekkür eder, sonsuz saygılarımı sunarım.

Bana daima aydın kişiliği, nezaketi ve bilgeliğiyle yol gösteren, kıymetli Hocam ve danışmanım sayın Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU'na ve lisans eğitimimi başarıyla tamamlayıp yüksek lisans eğitimi almaya hak kazanmamda büyük emekleri olan değerli Hocam sayın Prof. Dr. Özlem KÖROĞLU'na sonsuz saygılarımla teşekkür eder, minnetlerimi sunarım.

Bizleri turist rehberliği mesleğine en iyi şekilde hazırlayan, fakültemizin gülen yüzü sayın Doç. Dr. Nuray TETİK DİNÇ'e ve tüm üniversite hayatım boyunca bana çalışkanlığı ve yüksek karakteri ile örnek olup bilgisi ve yardımlarıyla yolumu aydınlatan sayın Arş. Gör. Hasret ULUSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TURİZM REHBERLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

DOĞANOĞLU, Mehmet Akif

Yüksek Lisans, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU

2022, 89 Sayfa

Bu araştırmada turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu maksatla Anderson-Butcher, Iachini ve Amorose (2007) tarafından geliştirilen, Sarıçam vd., (2013) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılmış olan Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin demografik özellikler, aile özellikleri, turizm sektörü deneyimi ve turist rehberliği mesleğine isteklilik durumlarına göre değerlendirilmesi ve farklılıkların incelenmesi için anket formu oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu aracılığıyla, Balıkesir Üniversitesi Turizm Rehberliği Bölümü'nde lisans düzeyinde öğrenim gören 296 turizm rehberliği öğrencisinden veri toplanmış ve toplanan veriler istatistik programında analiz edilmiştir.

Öncelikle turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri belirlenmiş, sonrasında belirlenen düzeylerin demografik özellikler, aile özellikleri, turizm sektörü deneyimi ve turist rehberliği mesleğine isteklilik durumlarına göre farklılıkları incelenerek araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Belirlenen düzeylerin cinsiyet, yaş, sınıf, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumu, aile gelir düzeyi, baba tutumu, staj durumu, turizm sektörü deneyimi ve turist rehberliği mesleğine isteklilik durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Yetkinlik, Sosyal Yetkinlik, Turizm, Turist rehberliği, Turist Rehberi.

ABSTRACT

DETERMINING PERCEIVED SOCIAL COMPETENCE LEVELS OF TOURISM GUIDANCE STUDENTS

DOĞANOĞLU, Mehmet Akif

Master Thesis, Department of Tourism Guidance

Advisor: Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU

2022, 89 pages

In this study, it is aimed to determine the perceived social competence levels of tourism guidance students. For this purpose, the Perceived Social Competence Scale, developed by Anderson-Butcher, Iachini, and Amorose (2007) and adapted to Turkish by Sariçam et al. (2013), was used. A questionnaire was created to evaluate the perceived social competence levels of the tourism guidance students participating in the research according to their demographic characteristics, family characteristics, experience in the tourism sector, willingness to work as a tourist guide and to examine the differences. Data were collected from 296 tourism guidance students studying at the undergraduate level in Balıkesir University Tourism Guidance Department, and the collected data were analyzed in the statistical program.

First of all, the perceived social competence levels of the tourism guidance students were determined, then the differences were examined according to the demographic characteristics, family characteristics, tourism sector experience and willingness to the tourist guiding profession. As a result of the research, it was determined that the perceived social competence levels of tourism guidance students are at a moderate level. It has been determined that the determined levels differ according to gender, age, class, participation in social and cultural activities, family income level, father's attitude, internship status, tourism sector experience and willingness to work as a tourist guide.

Keywords: Perceived Social Competence, Social Competence, Tourism, Tourist Guidance, Tourist Guide.

Canım Babam Hüseyin DOĞANOĞLU'na...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6
2. İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Sosyal Yetkinlik Kavramı	8
2.1.2. Sosyal Yetkinliğin Boyutları	9
2.1.2.1. Empati Boyutu	10
2.1.2.2. İşbirliği Boyutu	10
2.1.2.3. Öz Yeterlilik Boyutu	11
2.1.2.4. Öz Farkındalık Boyutu	13
2.1.3. Algılanan Sosyal Yetkinlik	13
2.1.4. Turizm ve Sosyal Yetkinlik İlişkisi	15
2.1.4.1. Turizm Kavramı	15
2.1.4.2. Turizmin Sosyolojik Özellikleri	16
2.1.4.3. Turizmin Sosyolojik Etkileri	17
2.1.5. Turist Rehberliği Kavramı	19
2.1.5.1. Turist Rehberinin Turizm Olayındaki Yeri ve Önemi	20
2.1.5.2. Turist Rehberinin Özellikleri	21
2.1.5.3. Turist Rehberinin Rollerini	22
2.1.5.4. Turist Rehberinin Yetkinlikleri	23

2.1.6. Turist Rehberliği ve Sosyal Yetkinlik İlişkisi	24
2.1.7. Sosyal Yetkinliğin Turizm Rehberliği Öğrencileri Açısından Önemi ...	27
2.2. İlgili Araştırmalar	28
2.2.1. Yurtiçi Araştırmalar.....	28
2.2.2. Yurtdışı Araştırmalar	33
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Modeli	38
3.2. Araştırma Soruları	38
3.3. Evren ve Örneklem.....	39
3.4. Veri Toplama Aracı ve Teknikleri	40
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	40
3.4.2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği	41
3.5. Veri Toplama Süreci	41
3.6. Verilerin Analizi.....	42
4. BULGULAR VE YORUMLAR	44
4.1. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin.....	44
Dağılımları.....	44
4.2. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Aile Özelliklerine İlişkin Dağılımları.....	47
4.3. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Deneyim ve Mesleğe Yönelik	
Düşüncelerine İlişkin Dağılımları	49
4.5. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi	50
4.6. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi	51
4.6.1. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik	
Düzeylerine İlişkin Dağılımları	53
4.7. T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	54
4.7.1. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Demografik Özelliklere İlişkin	
Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	54
4.7.2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Aile Özelliklerine ilişkin	
Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	57
4.7.3. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Staj Durumu, Deneyim ve	
İstekliliğe İlişkin Değerkenlere Göre Değerlendirilmesi	59
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	61
5.1. Araştırma Sorularına İlişkin Yanıtlar ve Tartışma	61
5.2. Öneriler.....	75

KAYNAKÇA	78
EKLER	88
Ek-1: Anket Formu	88

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklüğü.....	40
Çizelge 2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Ölçüt Aralığı	42
Çizelge 3. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyine İlişkin Ölçüt Aralığı	43
Çizelge 4. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları	45
Çizelge 5. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Aile Özelliklerine İlişkin Dağılımları	48
Çizelge 6. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Deneyim ve Turist Rehberliği Mesleğini İcra Etme İstekliliklerine Yönelik Dağılımlar	50
Çizelge 7. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği Cronbach's Alpha Testi Sonucu.....	51
Çizelge 8. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine ait KMO - Bartlett Testi Sonuçları	51
Çizelge 9. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları....	52
Çizelge 10. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	53
Çizelge 11. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerine İlişkin Dağılımları.....	54
Çizelge 12. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesine İlişkin bağımsız T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	55
Çizelge 13. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi ve Aile Özelliklerine İlişkin bağımsız T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	57
Çizelge 14. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi ve Staj Durumu, Deneyimi ve İstekliliğe İlişkin bağımsız T Testi Sonuçları	59
Çizelge 15. Araştırma Sorusu-1 Yanıtları.....	62
Çizelge 16. Araştırma Sorusu-2 Yanıtları.....	66
Çizelge 17. Araştırma Sorusu-3 Yanıtları.....	67
Çizelge 18. Araştırma Sorusu-4 Yanıtı.....	72
Çizelge 19. Araştırma sorusu-5, Araştırma sorusu-6 ve Araştırma sorusu-7'ye İlişkin Yanıtlar.....	73

1. GİRİŞ

Yetkinlik kavramı, kişilerin belirli davranışları gerçekleştirirken başarılı olacaklarına yönelik kendilerine duydukları inançları ifade etmektedir. (Bandura, 1994, s. 2). Kişinin yetkinliği, bir davranışı başarılı bir biçimde gerçekleştirmek için karşısına çıkacak olan engelleri aşma hususundaki ısrarcılığı ve göstereceği gayreti doğrudan etkilemektedir (Bandura, 1977, s. 193). Yetkinlik, insan yaşamındaki tüm oluş ve eylemleri kapsayan, fiziksel, sosyal ve duygusal etkileşimlerin tümünü ifade eden bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Bireylerin sosyal alandaki yetkinlikleri sosyal yetkinlik kavramı içerisinde ele alınmaktadır. Sosyal yetkinlik, toplum üyelerinin birbirileri ile etkileşimlerinde başarılı olmak üzere kullandıkları tutum ve davranışlara karşılık gelmekle birlikte bu tutum ve davranışlar toplum üyelerinin sosyal yaşantılarını yönlendirmekte ve yönetmektedir (Schoon, 2009, s. 2). Sosyal yetkinlik, bireylerin ait oldukları toplumun ahlaki normlarına uygun ve toplum üyelerince pozitif algılanacak olan eylemleri gerçekleştirmesi ve negatif izlenim uyandırabilecek davranışlardan kaçınması yönünde seçici davranabilme yeteneğidir (An, Eggum-Wilkens, Chae, Hayford, Yabiku, Glick ve Zhang, 2018, s. 3). Sosyal yetkinlik sahibi bireyler sosyal yaşamda pozitif performans sergileme ve girişkenlik gibi yeteneklerle öne çıkmakla birlikte, toplum üyeleri ile kurdukları iletişim ve etkileşimlerde başarılı olarak değerlendirilmektedirler (Bandura, 1977, s. 194).

Sosyal yetkinlik sahibi bireyler, kuracakları iletişimi başarılı kılacak eylemleri birer araç olarak kullanabilmektedirler (Waters ve Sroufe, 1983, s. 80). Bireyler iletişimi başarılı kılacak eylemleri öğrenilmiş, kalıplaşmış ve değiştirilemez bir biçimde değil, esnek ve sürekli öğrenme ile geliştirilecek biçimde gerçekleştirirler. Bu bağlamda sosyal yetkinlik, bireyin toplumca kabul gören ve pozitif algılanan davranışları gerçekleştirme yeteneği olmakla birlikte sürekli yenilenerek gelişen davranışlar dizisidir. Aynı zamanda sosyal açıdan yetkin olmak,

bireylerin psikolojik ve kişisel gelişimlerinde pozitif bir etkisi bulunan, sağlıklı bir sosyal yaşam sürmenin anahtar yeterliliğidir (Ateş, 2016, s. 187).

Bu anahtar yeterliliğe sahip olma ve gelişimini sağlama eğilimi, bireylerin deneyimledikleri ilişki ve iletişim süreçlerinde ne denli başarılı olduklarını algılamaları ile gerçekleşmektedir. Sosyal etkileşimlerde başarılı veya başarısız olma durumu bireyin taşıdığı sosyal yetkinliği sorgulamasına neden olmaktadır. Bireyin sosyal yetkinlik algısı, toplum üyeleriyle gerçekleştirdiği etkileşimlerdeki başarısı ve eylemlerinin kabul görme derecesini ifade etmektedir (Sarıçam, H. Akın, A. Akın ve Çardak, 2013, s. 593). Bireyler, davranışlarına karşın toplum üyelerinden alacakları geribildirimler ile sosyal yetkinlik düzeyleri hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Bu geribildirimler bireylerin sosyal yetkinlik algılarını pozitif yönde geliştirmeleri ve sosyal niteliklerini artırmalarına olanak sağlamaktadır.

Sosyal yetkinlik algısı sayesinde bireyler, gerçekleştirdikleri sosyal eylemlerin başkaları tarafından kabul görmesiyle birlikte toplum üyeleri ile kurdukları ilişkilerin pozitif düzeyde olacağına yönelik özgüven geliştirmektedirler. (Coleman, 2003, s. 352). Bu sayede bireyler sosyal yaşamlarına dair öz yeterlilik hissetmekte ve sağlıklı iletişim kurma konusunda kendilerini geliştirme fırsatı bulmaktadırlar.

Sosyal yetkinlik algısı sayesinde sosyal açıdan yetkin olduğunun farkında olan bireyler psikolojik olarak iyi olma eğilimindedirler (Gagnon ve Nagle, 2004, s. 187). Sosyal yetkinlik yalnızca iletişim ve etkileşim ile bireyi şahsi başarıya ulaştıran bir araç değil, bireyin yetkin davranışları sayesinde çevresi üzerinde olumlu etki oluşturmasını sağlayan geniş çaplı ve pozitif bir oluş zincirinin tetikleyicisidir. Sosyal yetkinlik, bireyin sosyal çevreyi anlama, sorun çözme ve yardımcı olma gibi toplum iyiliğini gözetken davranışları başarılı bir biçimde gerçekleştirmesine olanak sağlayan ve toplumsal düzeyde olumlu etkiler yaratan yetkinliklerin bütünüdür (Giromini, Campora, Brusadelli, D'Onofrio, Zennaro, Zavattini ve Lang, 2016, s. 118).

Sosyal yetkinlik ve sosyal yetkinlik algısının bireylerin sosyal yaşamlarına büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda bir kültür elçisi konumunda bulunan ve mesleği gereği öğreten ve arabulucu olan turist rehberlerinin (Çakmak, 2018) ve turist rehberliği mesleğini icra etmek üzere eğitim görmekte olan turizm rehberliği

öğrencilerinin genele nazaran daha yüksek sosyal yetkinlik algısına sahip olmaları gerekmektedir. Bu gerekliliğe binaen turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Sosyal yetkinlik kısaca bireylerin toplum tarafından kabul gören ve iletişimde pozitif etki oluşturan davranış ve eylemlerde bulunma yeteneğidir. Bir sosyal yer değiştirme eylemi olan turizm olayının temel taşı turistler ile doğrudan etkileşim halinde olan turist rehberlerinin, mesleği başarılı bir biçimde icra etmelerine olanak sağlayacak karakteristik özelliklere ve sosyal yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde bireylerin birbirileri ile pozitif yönlü etkileşimlerinde önemli rolü olan sosyal yetkinliğin, turist rehberlerinin mesleki yetkinlikleri ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Turizm rehberliği öğrencilerinin başarılı iletişim ve sosyal çevre ile pozitif etkileşimde önemli rol oynayan sosyal yetkinliklere sahip olmaları, gelecekte turist rehberliği mesleğini başarılı bir biçimde icra etmelerine olanak sağlayacaktır. Turist rehberinin önemli rollerinden biri kültür elçiliğidir. Turistler ziyaret ettikleri ülke, destinasyon ve destinasyon halkı üzerindeki ilk izlenimlerini turist rehberi aracılığıyla edinmektedirler. Bu bağlamda turist rehberlerinin sosyal açıdan yetkin davranışlar sergilemeleri ve turistler ile pozitif etkileşim kurmaları yoluyla ülke ve meslek imajını en iyi şekilde yansıtacaklarını söylemek mümkündür.

Sosyal yetkinlik düzeyi, bireylerin sosyal etkileşimlerdeki başarı oranları ve sosyal çevre üzerinde oluşturacakları algıların olumluluk derecesini belirleyen bir etkidir. Aynı zamanda sosyal yetkinlik düzeyi, bireyin özgüvenini ve psikolojik durumunu da etkilemektedir. Bu açıdan gündelik sosyal başarının fazlasını gerektiren turist rehberliği mesleğini gelecekte icra etmek üzere eğitim gören turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal yetkinlik sahibi olmaları ve sahip oldukları sosyal yetkinlik düzeylerini algılamaları, pozitif sosyal ve psikolojik süreçler içerisinde olmalarına ve turist rehberliği mesleğinin gerektirdiği sosyal becerileri taşıma ve edinme hususlarında başarı sağlamalarına imkan tanıyacaktır.

Bu araştırmanın problemi turist rehberliği eğitimi alan lisans öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi ve belirlenen sosyal yetkinlik düzeylerini demografik özellikler, aile özellikleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumu, staj durumu, turizm sektöründe deneyimlilik ve turist rehberliği mesleğini yapmaya isteklilik durumlarına göre incelemektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Gündelik yaşamın ötesinde sosyal beceriler, iletişim yetenekleri, tümüyle pozitif davranışlar ve dışadönük kişilik özellikleri gerektiren bir meslek olan turist rehberliği, sonradan edinilen beceri ve bilgilerin yanında mesleğin gerektirdiği özelliklere sahip bir kişilik ve mesleğin başarıyla icrasını sağlayacak düzeyde bir sosyal yetkinlik düzeyi gerektirmektedir. Turistlerin yüksek tatmin ve pozitif izlenimlerle ziyaretlerini tamamlamaları hususunda turist rehberlerine büyük görev düşmektedir. Bu tatmini sağlamak ve mesleği başarıyla icra edebilmek için turist rehberlerinin yüksek sosyal yetkinlik düzeyine ve yine bu bağlamda onlara gerekli özgüven ve psikolojik iyi olma gücünü sağlayacak olan sosyal yetkinlik algısına ihtiyaçları vardır.

Bu araştırmanın temel amacı, üstün sosyal beceriler ve güçlü iletişim yetenekleri gerektiren turist rehberliği mesleğine aday konumdaki turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim süreçlerinin tamamlanması ve turist rehberi olmak için gerekli şartları yerine getirmelerinin ardından turizm rehberliği öğrencileri gelecekte turist rehberliği mesleğini icra edeceklerdir. Bu nedenle ülke ve turist rehberliği mesleğinin imajını temsil edecek olan turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi ve belirlenen düzeylerin demografik özellikler, aile özellikleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumu, staj durumu, turizm sektörü deneyimi ve turist

rehberliği mesleğine isteklilik durumlarına göre değerlendirilerek farklılıkların tespit edilmesi turizm literatürüne katkı sağlayacaktır.

İlgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde, Sosyal yetkinlik düzeyinin belirlenmesi üzerine ise az sayıda çalışma yapıldığı görülmüş ve turizm rehberliği ğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, turizm rehberliği ğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemeye ve belirlenen düzeylerin farklılık gösterdiği değişkenleri tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen bu çalışmayı yapılan az sayıda çalışmalardan biri olması ve örnek teşkil etmesi dolayısıyla önemli kılmaktadır.

1.4. Varsayımlar

- Araştırma için seçilen örneklem grubu, evreni temsil etmektedir.
- Anket formu ile elde edilen verilerin gerçeği yansıtacağı varsayılmıştır.
- Anket formundaki soruların araştırmaya katılan tüm turizm rehberliği öğrencileri tarafından doğru anlaşıldığı varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan turizm rehberliği ğrencilerinin anket formundaki sorulara içtenlikle ve objektif cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
- Araştırma için alanyazından elde edilen bilgilerin çalışmanın geçerliliği açısından nesnel ve yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Tüm araştırmalarda olabileceği gibi, “Turizm Rehberliği ğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi” isimli çalışmanın da belirli sınırlılıkları mevcuttur.

- Türkiye’de birçok üniversitede turizm rehberliği bölümü bulunmaktadır. Ancak mevcut maddi olanakların yetersizliği ve zaman kısıtı nedeniyle Türkiye’deki tüm turizm rehberliği bölümü öğrencilerine ulaşmanın mümkün olmamasından dolayı bu

araştırmanın evreni Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümünde lisans eğitimi gören turizm rehberliği öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırmanın verileri, anket formu aracılığıyla toplanan veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmaya ışık tutan ilgili alanyazın, ulaşılabilen ve araştırmanın konusunu kapsayan kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Yetkinlik; kişilerin belirli davranışları gerçekleştirirken başarılı olacaklarına yönelik kendilerine duydukları inançları ifade etmektedir (Bandura, 1994, s. 2).

Sosyal Yetkinlik; toplum üyelerinin birbirileri ile pozitif yönde sosyal etkileşime girebilme ve bu etkileşimi devam ettirebilme kabiliyetlerini ifade eden kavramdır (Rydell, Hagekull ve Bohlin, 1997, s. 824).

Algılanan Sosyal Yetkinlik; bireyin, gerçekleştirdiği sosyal etkileşimlerdeki başarısını değerlendirerek kendisi hakkında vardığı hükümlerin bir bütünü ifade etmektedir (Gresham, Sugai ve Horner, 2001, s. 333).

Öz Yeterlilik; bireyin bir iş veya eylemi gerçekleştirmek üzere kendisine duyduğu güven ve güvensizlik durumunu tanımlayan kavramdır (Bandura, 1977, s. 191).

Öz Farkındalık; bireyin kendi duygu ve düşüncelerini objektif bir şekilde değerlendirerek kendisine ait güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi durumudur (Kernis, 2003, s. 13).

Turist Rehberi; 6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'na göre; yerli veya yabancı turistlerin seçmiş oldukları dili kullanarak ülkenin kültür, tarih, çevre ve doğa gibi varlıklarını kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtarak turist grubunu gezdiren kişidir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

İnsan davranışını etkileyen ve temelini oluşturan faktörlerin, bireylerin çocukluklarından başlayarak geliştirdikleri algılama ve davranış biçimleri olduğu bilinmektedir (Cüceloğlu, 2018, s. 49). Toplum üyeleri, kişiliklerini oluşturan özelliklerini ve sosyal algılarını çekirdekten genele doğru büyüyen bir sosyal grup içerisinde geliştirmektedirler. Bu gelişim süreci dahilinde toplum üyelerinin birbirileri ile başarılı etkileşim kurabilme kapasitesi sosyal yetkinlik olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bir canlı olan insanın, toplum içerisinde varlığını sürdürme ve sosyal etkileşimlerinde başarılı olma yeterliliği sosyal yetkinlik düzeyi ile ölçülmektedir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde sosyal yetkinlik kavramı tanımlanarak sosyal yetkinliğin boyutları ve algılanan sosyal yetkinlik hakkında bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra sosyal yetkinliğin turizm ile ilişkisine değinilerek turizmin tanımı ve sosyolojik özelliklerine yer verilmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında turizm olayında belirleyici etkisi bulunan turist rehberliği mesleği kavramsal olarak incelenmiş, turist rehberlerinin turizm olayındaki yerleri ve önemlerine değinilmiştir. Son olarak turist rehberlerinin özellikleri, rolleri ve yetkinlikleri ile sosyal yetkinliklerin ilişkisi açıklanmış ve sosyal yetkinliğin turizm rehberliği öğrencileri açısından önemine değinilmiştir.

2.1.1. Sosyal Yetkinlik Kavramı

Sosyal yetkinlik kavramı, toplum üyelerinin birbirileri ile pozitif yönde bir sosyal etkileşime girebilme ve bu etkileşimi devam ettirebilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Rydell, Hagekull ve Bohlin, 1997, s. 824). Bir başka perspektiften bakıldığında ise sosyal yetkinlik, toplumun geneli tarafından kabul gören ahlaki ve sosyal normlara uygun etkileşimler aracılığıyla bireylerin birbirileri üzerinde pozitif etki oluşturmaya yönelik sergiledikleri öğrenilmiş davranışlar bütünüdür (Gresham ve Elliot, 1993, s. 289). Bu bütünü oluşturan sosyal yetkinliğe sahip olan bireyler, toplum üyeleriyle başarılı etkileşime girebilme yeterliliğini taşımaktadırlar (Giromini vd., 2016, s. 118).

Sosyal yetkinlikle birlikte gelen beceriler ilk olarak bireyin doğumuyla birlikte dahil olduğu temel sosyal grup olan aile içerisinde şekillenir. Ailenin çocuğa olan tutumu ve çocuğun ailesi ile gerçekleştirdiği sosyal etkileşim düzeyi, bireyin sosyal yetkinlik kazanması ve kişiliğini şekillendirmesi hususlarıyla bağlantılıdır (Torres ve Solberg, 2001, s. 54). Bireylerin çocukluk evrelerindeki kişilik geliştirme ve sosyal yetkinlik kazanma süreçleri aile içerisindeki sosyal durum ile ilişkilidir. Bireylerin çocuk yaşlarda aile içi sorunlarla karşılaşmalarının sosyal yeterlilik geliştirme ve yetkinlik kazanmalarında ömür boyu sürecek olumsuz bir etki bırakacağı bilinmektedir (Asendorph, 1990, s. 722).

Toplum üyelerinin yaşam deneyimleri boyunca birbirleri ile pozitif etkileşim gerçekleştirmelerinde önemli bir yeri olan sosyal yetkinliğin (Giromini vd., 2016, s.119) bireyler tarafından algılanması ve değerlendirilmesi algılanan sosyal yetkinlik kavramı olarak ifade edilmektedir. Algılanan sosyal yetkinlik, bireyin gerçekleştirdiği sosyal etkileşimlerdeki başarısını değerlendirerek kendisi hakkında vardığı hükümlerin bir bütününe ifade etmektedir (Gresham, Sugai ve Horner, 2001, s. 333).

Kişilik gelişimi, sosyal ilişkiler, sosyal çevrenin genişliği ve psikolojik iyi olma gibi bireylerin yaşamlarını doğrudan ve pozitif yönde etkileyen sosyal yetkinliğin edinilme süreci çocukluk sürecinde başlamaktadır (E. Warnes, Sheridan, Geske ve W. Warnes, 2005, s. 174). Sosyal yeterlilik geliştirme süreci takip eden ergenlik döneminde hız kazanmakta, çocukluk ve ergenlik döneminde edinilen

sosyal yeterlilik becerileri sosyal gelişim ve sosyal çevrede etkili olma açısından kişilikleri şekillendiren bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Bilgin, 1999, s. 7).

Sosyal yetkinlik çocukluktan itibaren kazanılmaya başlanan yeterlilikler ve bu yeterliliklerin algılanması ile bireyin sosyal yaşamını olumlu yönde şekillendirip stres, kaygı ve depresyon gibi olumsuzluklardan korunmasını sağlayan çok yönlü bir olgudur (Matsushima ve Shiomi, 2003, s. 324). Ancak çocukluk ve ergenlik dönemlerinde sosyal yetkinliği artıracak ve kişilik gelişimini pozitif yönde etkileyecek kazanımlardan yoksun kalındığında bu ilerleme ve gelişim negatif yönde seyrederek; stres, kaygı ve depresyon gibi sosyal ve mental sorunlara neden olmaktadır.

Bu bağlamda pozitif yönde bir sosyal yetkinlik düzeyine sahip olmanın bireylerin yaşamlarını olumlu yönde etkileyeceğine ve zincirin başlangıç noktasına bağlanarak yine sosyal yetkinlik düzeyini pozitif yönde etkileyeceği anlaşılmaktadır. Diğer yandan yetersiz sosyal yetkinliğin bir olumsuzluk zinciri oluşturarak bireyin kendini negatif bir döngü içerisinde bulacağı görülmektedir.

2.1.2. Sosyal Yetkinliğin Boyutları

Sosyal yetkinlik kavramını ele alan araştırmalar, bireylerin toplum içerisindeki rolleri ve sosyal çevre ile etkileşim düzeylerini kapsayan sosyal yetkinliğin edinilme ve geliştirilme aşamalarında etkili olan boyutların varlığını ortaya koymaktadırlar. Sosyal yetkinlik üzerine yapılmış bazı çalışmalar sosyal yetkinliğin kişisel, duygusal, bilişsel ve sosyal boyutları olduğunu ortaya koymaktadır. (Marquez, Martin ve Brackett, 2006). Diğer yandan tutum, yetenek ve bilgi boyutları da sosyal yetkinlik ile ilişkilendirilmektedir (Ten Dam ve Volman, 2007, s. 286).

Bireyler arası iletişim ve etkileşimin başlatılması ve devamlılığının sağlanması hususunda etkisi bulunan sosyal yetkinliğin, sosyal yetkinlik algısı ile birlikte sosyal yeteneklerin gelişimi ve psikolojik olarak iyi olma gibi bireyin yaşamına doğrudan etkisi bulunan faydalar sağladığı bilinmektedir (Ryan ve Deci, 2000, s. 58). Mantıksal çerçevede ilgili alanyazın incelendiğinde sosyal yetkinliği bireyin sahip olduğu bilgiyi pozitif bir tutum sergileyerek sosyal etkileşimde

kullanabilme becerisi olarak değerlendirmek mümkündür. İfade edilen yönleriyle sosyal yetkinliğin, turistik bölge ve ziyaret noktaları hakkındaki bilgileri sunum ve iletişim becerileriyle turistlere aktaran turist rehberlerince (Ap ve Wong, 2001, s. 552) yeterli düzeyde sahip olunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Turist rehberlerinin sahip olması gereken sosyal yetenekler arasında değerlendirilen etkili iletişim kurabilme, tanıtım, bilgilendirme ve adaletli olma (Yıldız, Kuşluvan ve Şenyurt 1997, s.12) özellikleri doğrudan sosyal yetkinliğin boyutları olan işbirliği, öz farkındalık, empati, ve öz yeterlilik (Simões, Matos ve Social, 2012, s. 2225) ile birlikte değerlendirildiğinde anlamlı bir bütünlük ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.1. Empati Boyutu

Empati, bireyin kendisini bir başka bireyin içinde bulunduğu oluş ve duygu durumu içerisinde değerlendirerek o bireyin sahip olduğu düşünce ve hissiyatı anlama yeteneğidir (Basch, 1983, s. 110). Sosyal yetkinliğin bir boyutu olarak ele alındığında empatinin, bireyler arasındaki iletişim sürecinde pozitif bir etki yaratacağı açıktır. Empati, bireyler arası etkileşimin seyrini olumlu yönde değiştiren, anlayış ve iyilik gözetme gibi ahlaki normlarla bağdaşan ve pozitif davranışların temelini oluşturan bir kavramdır (Simões vd., 2012, s. 2220). Bu bağlamda empatinin sosyal etkileşimde başarı sağlama ve sosyal açıdan yetkin olmaya doğrudan katkısı bulunduğunu söylemek mümkündür. Ziyaretçiler ile doğrudan etkileşim içerisinde olan turist rehberlerinin empati yetenekleri sosyal ve mesleki yaşamlarında çevreleri ile etkileşimlerini olumlu yönde etkileyen bir sosyal yetkinlik boyutudur.

2.1.2.2. İşbirliği Boyutu

İşbirliği, toplum üyelerinin bir amaç üzerine karşılıklı fayda ve iyilikleri göz önünde bulundurarak belirli bir anlayış ve müsamaha içerisinde birbirileri ile etkileşime geçme eylemidir (Friend ve Cook, 1990, s. 72). İşbirliği, bireylerin şahsi

fayda ve çıkarlarını diğer bireyler ile paylaşması, gerçekleştirilen ortak eylem sonucunda birden fazla bireyin fayda sağlaması ve bireylerin şahsi çıkarlarının bir diğer bireyin sağlayacağı faydaya engel olmamasını ifade eden bir nevi esnek olma durumudur.

Bireylerin birbirilerine yarar sağlamaya yönelik gerçekleştirdikleri tutum ve davranışlar topluluk içerisinde değer kazanımını sağlamaktadır. Aynı zamanda bireylerin daha geniş bir sosyal çevreye sahip olmalarında da doğrudan pozitif bir etkiye sahiptir (Howes ve Ritchie, 2002, s. 22). Toplumca kabul gören pozitif sosyal ve ahlaki normların sınırları içerisinde hakkaniyet ve eşitliğin ön plana çıktığı işbirliği boyutu, bireyin sosyal çevre ile olumlu etkileşimini sağlamakla birlikte, turist rehberliği mesleği çerçevesinde değerlendirildiğinde turist rehberlerinin sahip olması gereken önemli sosyal yetkinliklerden biri olarak öne çıkmaktadır.

2.1.2.3. Öz Yeterlilik Boyutu

Bireyin bir iş ve eylemi gerçekleştirmek üzere kendisine duyduğu güven ve güvensizliği tanımlayan öz yeterlilik (Bandura, 1977, s. 191), bireyin sosyal yetkinlik düzeyi ile doğrudan ilişkili bir kavramdır. Bireyin öz farkındalığı ve bu farkındalık neticesinde oluşan yeterlilik algısı, kendi davranış ve yetenekleri ile başarılı bir eylemde bulunup bulunamayacağı konusunda şahsi çıkarım yapmasını ve kendini yeterli gördüğü oranda eylemleri hayata geçirmesini ifade etmektedir (Bandura, 1989, s. 1177).

Öz yeterlilik bir diğer açıdan ise bireyin yüzleşmesi muhtemel zorlukları aşım aşamayacağına yönelik kendine duyduğu güven ve kendisi hakkında vardığı yeterlilik yargısıdır (Bandura, 2004, s. 622). Öz yeterlilik algısı, sosyal yetkinlik algısında bireyin çevresi ile pozitif etkileşimi ve algıladığı yetkinlik düzeyi ile doğru orantılıdır. Öz yeterlilik üzerine kümülatif çalışmalar yürüten ve temel özelliklerini ortaya koyan Bandura (1989, s. 1176.), duygusal, bilişsel ve denetim süreçleri ile öz yeterliliğin oluşumunu açıklamıştır.

Duygusal Süreçler: Bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları olaylara karşın gerçekleştirecekleri eylemlere dair karar verme aşamalarında duygu durumları etkilidir. Duygusal reaksiyonlar risk ve zorluklar karşısında gerçekleştirilecek

eylemleri doğrudan veya dolaylı yoldan etkilemektedir. Duygusal tepkilerin olumlu veya olumsuz yönde olması, bireylerin kendilerine duydukları öz yeterlilik algısı ile ilgidir. Risk ve zorluklarla başa çıkabileceği inancına sahip insanlar kaygı düzeylerini kontrol altına alma konusunda yetkinlik sahibidirler.

Bilişsel Süreçler: Bireyler, eylemleri gerçekleştirmeden önce düşünce yoluyla olası riskleri göz önünde bulundurarak hareket planı oluştururlar. Öz yeterlilik algısı yüksek bireyler eylem ve etkileşimlerini başarıya ulaştırmak için yüksek çaba gösterme eğilimindedirler. Birey, algıladığı yetkinlik düzeyi dahilinde risk ve başarımlar üzerinde değerlendirme yaparak eylemlerine yön verir.

Denetim Süreçleri: Duygusal ve bilişsel süreçlerden geçerek planlanan eylemlerin, gerçekleştirildikten sonra başarılı olup olmama seviyesinin eylemi gerçekleştiren birey tarafından değerlendirildiği süreçlerdir. Denetim süreciyle birlikte birey öz yeterlilik seviyesi hakkında bilgi sahibi olur. Edinilen bilgiyle birlikte oluşan öz yeterlilik algısı, bireyin sonraki eylemlerini planlama ve gerçekleştirme süreçlerinde başarılı olup olamayacağına dair inancı oluşturur.

Bandura (2004, s. 623) bireyin yeterli ve güçlü bir öz yeterlilik duygusu geliştirmesinde öz inanç, dolaylı ve doğrudan deneyimler, duygusal ve fiziksel durum gibi etkenlerin varlığını vurgulamıştır. Dolaylı deneyimler bireyin çevresinde bulunan diğer toplum üyelerinin eylemleri üzerinden çıkarımlar yapmasını, doğrudan deneyimler ise bireyin kendi eylemlerinin sonuçlarını değerlendirerek öz yeterlilik inancı oluşturmasını ifade etmektedir. Duygusal ve fiziksel durum bireyin içerisinde bulunduğu duygusal ve fiziksel durumu değerlendirerek öz yeterliliğini belirlemesini ifade ederken öz inanç ise bireyin zayıflıklarını gidermeye yönelik motivasyonudur.

Turist rehberliği mesleği çerçevesinden değerlendirildiğinde ise öz yeterlilik algısının turist rehberlerinin sosyal ve mesleki başarımlarını doğrudan etkileyen bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Turist rehberlerinin, turistlerin kültürel tabanı ve turist grubundaki sosyal ve psikolojik durumu göz önünde bulundurarak yer yer mizaha başvurmaları, sabırlı bir tutum sergilemeleri ve esnek bir davranış sistemiyle hareket etmeleri gerekmektedir. (Kaya ve Özhan, 2012, s. 110). Turist rehberlerinin bu eylemleri öz yeterlilikleri kapsamında gerçekleştirmeleri sosyal etkileşimlerindeki başarı düzeyini pozitif yönde etkileyecektir.

2.1.2.4. Öz Farkındalık Boyutu

Sosyal yetkinlik çerçevesinde değerlendirilen ve sosyal yetkinlik düzeyini pozitif yönde etkileyen bir diğer boyut ise öz farkındalıktır. Öz farkındalık bireyin kendi duygu ve düşüncelerini objektif bir şekilde değerlendirerek kendisine ait güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi durumudur (Kernis, 2003, s. 13). Öz eleştiri yapabilme yeteneği ile de bağdaştırılması mümkün olan bu kavram bireyin yetenekleri ve hisleri hakkında yaptığı gerçekçi değerlendirmeleri içeren bir özgüven işlemidir (Elias ve Mocerri, 2012, s. 424).

Öz farkındalığın sosyal yetkinlik algısı haline gelmesi, öz farkındalığın son evresi olan meta durumuna gelmesiyle, yani bireyin öz farkındalık sahibi olduğunun bilincine erişmesi ile mümkün olmaktadır. Öz farkındalık bilinçsiz durumdayken bireyin çevreye ve kendisine ilgi duyması ile başlayan, bireyin kendisine özlüğü hakkında geribildirimlerde bulunarak gelişen ve bireyin öz farkındalık sahibi olduğunun bilincine varması ile sonlanan kümülatif bir süreçtir (Morin, 2011, s. 808).

2.1.3. Algılanan Sosyal Yetkinlik

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde sosyal yetkinlik, bireylerin sahip oldukları sosyal ve iletişim becerilerini kullanabilme yetenekleridir. (Sarıçam vd., 2013, s. 593). Sosyal yetkinlik algısı ise bireyin başlatacağı etkileşimlerle başarılı olacağına dair kendisine duyduğu özgüvenle birlikte, başkaları tarafından kabul ve destek gören yetkin sosyal davranışları gerçekleştirebileceğine dair inancını ifade etmektedir. Sosyal yetkinlik düzeyi bireyin sosyal çevresi ile etkileşiminin nitel ve nicel yönleri ile doğrudan bağlantılıdır (Bierman ve McCauley, 1987, s. 16). Bireylerin sosyal etkileşimleri ve bu etkileşimlerden aldıkları pozitif ve negatif geribildirimler, sosyal yetkinlik düzeylerini yansıtmaktadır. Geribildirimlerin pozitif olması, bireyin sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ancak algılanan sosyal yetkinlik, bireyin çevresinden aldığı geribildirimlerden ziyade kendisine yönelik algıladığı sosyal açıdan yetkin olup olmama bilincidir.

Bireyin kendisine yönelik sosyal yetkinlik algısı, bireyi fiziksel ve psikolojik sağlığından (Childs ve Schneider, 2001, s. 176) sosyal çevresinin genişliğine (Bierman ve McCauley, 1987, s. 16) kadar etkileyen zincirleme bir sürecin tetikleyicisidir. Bireyin sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olması ve buna yönelik algısı yaşamına ve sağlığına olumlu yönde etki ederken, depresif ruh halinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyini düşürdüğü bilinmektedir. Düşük seviyelerdeki sosyal yetkinlik algısının da depresif davranışları tetikleyerek intihar düşüncesinin oluşmasına (Sourander, Helstelä, Haavisto ve Bergroth, 2001, s. 65) ve bireyi olumsuz bir paradoksun içerisine sürüklenmesine neden olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur.

Sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olması kadar bu düzeyin algılanması da bireyin olumlu bir yaşam deneyimine sahip olmasında önemli bir etkidir. Bununla birlikte algılanan sosyal yetkinlik, genel anlamda bireylerin psikolojik açıdan sorunlu olmalarıyla negatif yönde ilişkidir (McGee ve Stanton, 1992, s. 1009).

Bu bağlamda yüksek düzeyde sosyal yetkinlik algısının, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde pozitif bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Ayrıca yüksek düzeyde sosyal yetkinlik algısının mental sağlığı yerinde olan bireylerce sahip olunduğunu da söylemek mümkündür. Algılanan sosyal yetkinlik yalnızca bireyin başkaları ile etkileşiminin pozitif yönde olmasıyla değil, sosyal çevre tarafından kabul ve destek görme durumuyla da alakalıdır (Fenzel, 2000, s. 110).

Sosyal yetkinlik algısının oluşumu, bireyin iletişim ve etkileşimde bulunduğu ilk sosyal çevre olan ailede başlamaktadır. Ailede başlayan sosyal süreç içerisinde sosyal yetkinlik algısının gelişmesi için bireyin yetkin sosyal davranışlarda bulunarak bu davranışlara çevreden olumlu geribildirimler alması gerekmektedir (Coleman, 2003, s. 353). Sosyal yetkinlik düzeyinin bireylerin yaşamına doğrudan olumlu ve olumsuz etkileri bulunduğu bilinmektedir. Depresyonu azaltmaya yönelik etkisinin (Payne ve Jahoda, 2004, s. 270) yanı sıra, bireyin kişilik gelişiminde önemli bir katkısı bulunan sosyal yetkinlik algısının aynı zamanda akademik başarıyla birlikte ruhsal iyi olma getirilerinin de bulunduğu bilinmektedir (Obradovic, Dulmen, Yates, Carlson ve Egeland, 2006, s. 875).

2.1.4. Turizm ve Sosyal Yetkinlik İlişkisi

Bireyin sosyal çevre ile etkileşiminin olumlu yönde gerçekleşmesi için sahip olunması gereken anahtar nitelikleri ve davranış kalıplarını bünyesinde barındıran sosyal yetkinlik kavramı, bireylerin gündelik yaşamlarında olduğu kadar meslek hayatlarında da önemli bir yer tutmaktadır. Tarih boyunca insanlığın yaşadığı değişim ve gelişim süreçleriyle şekillenen turizm, genel bir tabir ile insanların öğrenmek, dinlenmek ve eğlenmek gibi psikolojik ve sosyo-kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerçekleştirdikleri geçici yer değiştirme hareketidir (Uçkun, 2004, s. 28).

Sosyal, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlardan doğan ve sosyal bir olay olarak tanımlanan (Barutçugil, 1989, s. 73) turizm sektöründe görev alan bireylerin sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek ve sosyal yetkinlik algılarının pozitif olması mesleki yeterlilik ve turist memnuniyeti hususlarında önem arz etmektedir.

2.1.4.1. Turizm Kavramı

Turizm etimolojik olarak incelendiğinde kökünün Fransızca, Almanca ve İngilizce gibi dillerde varlığını sürdürmekte olan “tour” kelimesinden türediği ve Latince’de dönmek, dolaşmak ve geri gelmek gibi anlamları ifade eden “tornus” kelimesine dayandığı bilinmektedir (Sezgin, 1999, s. 3). Turizm kelimesine günümüzdeki haliyle ilk kez 1811 yılında basılmış olan bir Oxford sözlüğünde rastlanılmıştır. Turizm kelimesi etrafını dolaşmak ve dönmek anlamlarını taşıyan Latince ve Yunanca kelimelerden türediği, gitmeyi ve gidilen yerden dönmeyi ifade eden bir anlam taşıdığı bilinmektedir. (Inkson ve Minnaert, 2012, s. 21).

Turizm, insanların istirahat amacıyla veya ekonomik amaçlarla belirli bir destinasyona yönelme eylemidir (Bayer, 1992, s. 3). Daha geniş bir açıdan bakıldığında ise turizm, insanların sürekli yaşadığı yerin dışında bir destinasyona tüketici faaliyetlerde bulunma, eğlenme ve dinlenme amaçlarıyla gerçekleştirdiği geçici seyahat ve konaklama faaliyetlerinin bir bütünüdür (N. Kozak, Akoğlan ve M. Kozak, 1997, s. 1). İnsan medeniyetinin başlangıcından 20. Yüzyıla kadar geçen zamanda, çoğunlukla ekonomik ve dini amaç taşıyan turistik seyahatler ve yer değiştirme hareketleri, sanayinin gelişmesi ve küresel çapta refah düzeyinin

artmasıyla birlikte güçlü bir gelişim göstererek bilinen anlamdaki turizm olayı halini almıştır (Olalı ve Timur, 1988, s. 17).

Turizmin sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda dev etkileri bulunmaktadır (Usta, 2016, s. 2). Turizm bireysel ve toplumsal boyutta insan yaşamını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen, farklı kültürleri ve bu kültürlere ait insanları etkileşime geçiren, yine bu bağlamda özellik ve nitelikler barındırıp küresel çapta insan hayatına etki eden bir olaydır.

Turizm olayı içerisinde gerçekleştirilen tüm yer değiştirme faaliyetleri esnasında bireyler ve toplumlar arasında sosyal etkileşim meydana gelmektedir. Bu etkileşimler kültürel, siyasi, bireysel ve toplumsal sonuçlar doğurmaktadır (Özdemir, Gürkan ve Kıral, 2000, s. 79). Birden fazla disiplin içerisinde incelenebilecek etkileri bulunan turizmin temel dinamiğini insan ve insanın sosyal hareketliliği oluşturmaktadır. Bu nedenle turizm olayı ve turizmi oluşturan insan hareketliliğinin tanımlanması, etki ve özelliklerinin saptanması için sosyoloji disiplinine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyoloji, birey ve toplulukların yaşamlarını bilimsel olarak inceleyen disiplindir (Giddens, 2008, s. 38). Bu nedenle sosyal bir olay olarak nitelendirilen turizm, sosyoloji disiplinin ilgi alanındadır. Turizm olayının tarihsel gelişimi ve bünyesindeki toplumsal ilişki ve etkileşimler turizm sosyolojisi başlığı altında incelemektedir (Avcıkurt, 2007, s. 2).

2.1.4.2. Turizmin Sosyolojik Özellikleri

Sosyal bir yer değiştirme olayı olan turizmin, insan yaşamını ve toplumların sosyal yaşantısını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen birtakım temel özellikleri mevcuttur. Bu özellikler aşağıdaki gibidir:

- Turizmin toplumlar üzerinde kültürel etkileri bulunmaktadır. Farklı kültürlere ait insan topluluklarının birbirleriyle etkileşime geçerek maddi ve manevi değerlerinin birbirine karışmasını sağlamaktadır (Roche, 1992, s. 564).
- Turizm olayının gerçekleşmesi için bireylerin ikametleri dışına çıkarak, farklı bir konuma seyahat etmeleri ve seyahat ettikleri konumda konaklama

yapmaları gerekmektedir. Bu yer değiştirme hareketi bireysel ve toplumsal düzeyde bir dizi etkileşimi tetikleyerek turizmin sosyal bir hareketlilik olmasını sağlamaktadır (Usta, 2001, s. 9).

- Turizm, bir ziyaretçi çekme ve hizmet sunma sanatıdır. Bu bağlamda turizm olayı içerisinde dinlenme, eğlence ve öğrenme amaçlarıyla seyahat gerçekleştiren turistler ile ekonomik hedefleri bulunan destinasyon halkı ve turizm çalışanları arasında karşılıklı fayda sağlamaya yönelik bir etkileşim meydana gelmektedir.
- Turizm olayı, yer değiştirme hareketi farklı bir ülkeye gerçekleştiğinde uluslararası nitelik kazanmaktadır (Hacıoğlu, 2016, s. 115).
- Turizm, toplum içerisinde gerçekleştirilen sosyal bir olaydır. Bireyler tarafından merak, iş, eğlence, akraba ziyareti ve seminerlere katılmak gibi doğrudan ve dolaylı yoldan sosyal etkileşimin kaçınılmaz olduğu amaçlarla gerçekleştirilmektedir (Roche, 1992, s. 565).

Turizmin temel sosyolojik özellikleri değerlendirildiğinde, turizm olayının gerçekleşme sürecinde sosyal etkileşimin kaçınılmaz ve bütünleyici bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Turizm olayında oldukça karmaşık ve geniş bir sosyo-kültürel etkileşim meydana gelmektedir. Her biri farklı karakteristik özelliklere sahip bireylerden oluşan turist gruplarının destinasyon halkı, turizm çalışanları ve grup içerisinde birbirileri ile etkileşimlerine kadar tamamı spesifik parçalardan oluşan bir bütünü belirli kalıplar dahilinde incelemek ve sınırlarını çizmek oldukça zor bir süreçtir (Avcıkurt, 2007, s. 57). Bu zorluk, beraberinde sürekli bir ölçüm ve değerlendirme gerekliliğini meydana getirmektedir. Bu gereklilikten turistik rol ve motivasyonların turistler ve destinasyon halkları üzerindeki etkilerini inceleyen “turizm sosyolojisi” uzmanlık alanı doğmuştur (Cohen, 1984, s. 373).

2.1.4.3. Turizmin Sosyolojik Etkileri

Turizm kavramı beraberinde getirdiği sosyo-kültürel etkileşim olanağı göz önünde bulundurularak incelendiğinde, belirgin sosyal etkiler doğurduğu görülmektedir. Turizm olayıyla birlikte ziyaretçi ve ev sahibi toplumlar üzerinde oluşacak sosyal etkiler hakkında aşağıdakileri söylemek mümkündür:

- Turizm olayı, farklı kùltürlere mensup insanların birbirileri ile etkileşime geçmesini sağlar.
- Turizm olayı dahilinde, kùltürlerarası maddi ve manevi değerler ziyaretçi ve ev sahibi toplumlar arasında paylaşılır.
- Turizm olayı gerçekleşirken birey ve topluluklar doğrudan ve dolaylı olarak birbirileri ile etkileşime girerler. Bu durum kùltürlerin kendi içlerinde olduğu gibi, kùltürlerarası bir etkileşime de olanak sağlar.
- Turistik amaçlı yer değiştiren birey ve topluluk, aynı zamanda sosyal olarak da yer değiştirmiş olur.
- Turizm olayı, olanak sağladığı kùltür alışverişi dolayısıyla farklı toplumların sosyo-kùltürel özelliklerine, ahlaki normlarına ve aile yapılarına etki ederek birtakım değişimlere neden olur.
- Turizm olayını gerçekleştiren birey ve topluluklar, doğrudan ve dolaylı olarak bir iletişim ve etkileşim sürecine dahil olurlar.
- Turizm, belirli bir grubun dinlenme, eğlence ve merak ihtiyaçlarına karşın bir başka gruba sunum ve hizmet sağlama sorumluluğu getirir. Bu sosyal yer değiştirme olayında, ziyaretçi ve ev sahibinin karşılıklı çıkarları söz konusudur.
- Turizm olayı, yer değiştirme hareketini gerçekleştiren ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere bir istihdam sahası oluşturur. Ancak turizm olayına ev sahibi ve hizmet sağlayıcı olarak dahil olan tarafın, fiziksel ve sosyal yeterliliklerle ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yanıt vermesi gerekmektedir.

Turizm olayı sosyal açıdan incelendiğinde bireyler ve toplumlar arasında kaçınılmaz bir etkileşimin varlığı göze çarpmaktadır. Özellikle yabancı turistler, gerçekleştirdikleri ziyaretlerde ilk kez ve doğrudan turizm sektörü çalışanları ile etkileşime girmektedirler. Bu nedenle turizm çalışanlarının başarılı bir sosyal etkileşimde anahtar yeterlilikler olarak öne çıkan sosyal yetkinlik düzey ve algılarının yüksek olması büyük önem arz etmektedir. Sosyal yetkinlik düzeyi ve sosyal yetkinlik algısı yüksek bir turizm çalışanı, turistler ile pozitif etkileşim kurarak sunacağı hizmeti kaliteli kılarak ziyaretçi deneyimini olumlu yönde etkileyecektir.

2.1.5. Turist Rehberliği Kavramı

Sosyal bir hareketlilik olan turizm olayında turist rehberleri, turist deneyiminin kalitesinde ve turizm olayının başarıyla gerçekleşmesinde önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu önemli rolü üstlenen turist rehberliği mesleğinin önemini farklı biçimlerde vurgulayan pek çok tanım mevcuttur. “Turist” ve “rehber” kavramlarından türeyen turist rehberi kelimesinin ve ifade ettiği anlamın kavranabilmesi için, bu iki kelimenin incelenmesi gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu (2021) Turist kelimesini “*eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla geziye çıkan kimse, gezgin, gezmen, seyyah*” olarak tanımlamıştır (http-3). Turist, turizm olayına katılımıyla yön veren ve turizmin öznesi konumunda bulunan, yaşadığı yerin dışında bir konuma dinlence ve psikolojik tatmin arayışıyla seyahat eden ve konaklama gerçekleştiren tüketicidir (Usta, 2016, s. 8). Rehber kelimesi yine Türk Dil Kurumu (2021) tarafından “*birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren kimse veya şey, delil*” şeklinde tanımlanmıştır. Turistin eğlence, dinlence ve öğrenme amaçlarıyla gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketi esnasında onlara rehberlik ederek doğrudan iletişim ve etkileşim halinde bulunan kişiler ise turist rehberleridir (Ahipaşaoğlu, 2006, s. 68). Turist rehberleri, yetkili mercilerin uygun gördüğü niteliklere sahip, turistlere seçtikleri dilde ziyaret edilen destinasyonun doğal ve kültürel değerlerini anlatan liderlerdir (Leclerc ve Martin, 2004, s. 182).

Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA) turist rehberini “yetkili otorite tarafından alana özgün yeterliliği tanınan ve ziyaretçilere seçtikleri dilde rehberlik ederek bölgenin doğal ve kültürel miraslarını anlatan kişi” olarak tanımlamaktadır (http-1). 6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu’nun 2. maddesinde turist rehberliği hizmeti, “yerli veya yabancı turistlerin seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, tarih, çevre ve doğa gibi varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesi” olarak tanımlamıştır (http-2).

Tur yönetimindeki sorumluluk sırasının başında yer alan turist rehberi, belirlenen seyahat programı dahilinde tur programını gerçekleştiren ve ülkeyi ziyaret eden turist gruplarına destinasyon hakkında bilgi veren kişidir (Hacıoğlu, 2016 s. 179). Turist rehberleri, acentacılık faaliyetinde bulunmamak kaydıyla yerli ve yabancı gezginlere ziyaret edilen destinasyonun sahip olduğu tarih, kültür, coğrafya ve mimari öğelerini tanıtan ve yol gösteren kişilerdir. En kapsayıcı tabirle turist

rehberleri, belirli bir tur programı dahilinde istenen dilde gerçekte örtüşen bilgileri yorumlayarak aktaran, ülke veya destinasyonun tanıtım ve temsil rolünü üstlenerek turistlerin doğru izlenimler edinmesini sağlayan turizm çalışanlarıdır (Ahipaşaoğlu, 2006, s. 120).

Turist rehberi üzerine yapılan tanımlar genel hatlarıyla benzer nitelik taşımakla birlikte, her biri turist rehberinin kişisel ve mesleki özelliklerine değinerek farklı yönleriyle ele almaktadır. Genel görev ve sorumluluklarıyla turist rehberi, yetkili bir otorite tarafından yetkinlik sahibi olduğu onaylanmış, belirli bir tur programı kapsamında ziyaretçilere tanıtım ve anlatımlarıyla eşlik eden kişidir. Yetkinlik, görev ve sorumlulukları dahilinde turist rehberleri, turistlere ülke veya destinasyonda bulunan mimari ve tarihi eserlerle birlikte antik şehir ve medeniyetlerin kalıntılarını tanıtan, tarihi olayları kendine has yorumuyla anlatan, tur boyunca turist grubuna eşlik ve liderlik ederek turistik deneyimlerini güçlendiren kimselerdir (Çimrin, 1985, s. 20).

2.1.5.1. Turist Rehberinin Turizm Olayındaki Yeri ve Önemi

Turizm, hizmet sunma odağı dolayısıyla insan ilişkilerinin büyük önem taşıdığı ve turistlerin turizm çalışanları ile doğrudan sosyal ilişki kurduğu bir sektördür. Bu bağlamda turizm sektörü içerisinde, turistlerin ülkeye gerçekleştirdikleri ziyaretin başlangıcından bitişine kadar onlara eşlik eden turist rehberleri, verdikleri bilgiler ve taşıdıkları karakteristik özellikleriyle ön plana çıkmaktadırlar (Güzel, Türker ve Şahin, 2014, s. 115). Aynı zamanda turizm olayında kültür elçiliği rolünü üstlenen turist rehberleri, turistik deneyimin pozitif yönde gerçekleşmesi hususunda anahtar konumdadırlar (Şahin, 2012, s. 21). Ziyaret deneyimi ve ziyaretçi izleniminin pozitif yönde olması hususlarında etkili olan turist rehberi, aynı zamanda ülkesinin temsilcisi konumundadır (Demircan, 2007, s. 29).

Turistin ziyaret ettiği ülke veya destinasyon hakkındaki izlenimini turist rehberi şekillendirir. Ülke ve destinasyonun bir çekim merkezi haline gelmesi, turist rehberinin ziyaretçilere sağlayacağı turistik deneyimdeki tatmin ile doğrudan ilişkilidir (Weiler ve Ham, 2002, s. 62). Turist rehberi ülke ve destinasyonu temsil etme rolünün yanı sıra bağlı bulunduğu veya tur operasyonunu gerçekleştirmek üzere

sözleşmeli olduğu acenteyi de temsil etmektedir. Bu bağlamda turist rehberliği mesleği pek çok belirleyici sorumluluğun üstlenildiği bir meslektir. Turist rehberi turizmin gelişmesi ve ülke imajının güçlenmesinde önemli rol oynayan bir turizm çalışanıdır (Yenipınar, Bak ve Çapar, 2014, s. 87).

Turist rehberleri ziyaretçilerin satın aldıkları ürünün bir turistik deneyim haline gelmesini (H. Cohen, Ifergan ve E. Cohen 2002, s. 920) ve turistik deneyimleri süresince farklı bakış açıları geliştirmelerini sağlamaktadırlar (Tangüler, 2002, s. 21). Turist rehberi, liderlik ve rehberliğini yaptığı turist grubu için tercüman, anlatıcı ve eğlendirici olduğu gibi gerekli durumlarda psikolog, refakatçi ve diplomat olabilmektedir (Bowie ve Chang, 2005, s. 305). Aynı zamanda ziyaret esnasında ziyaretçi grubu ve yerel halk arasında oluşabilecek kültür boşluğunu doldurma görevi de turist rehberine düşmektedir (Demirbulat, 2012, s. 58). Bu özellikleri ile birlikte turist rehberi, ziyaretçiler ve yerel halk arasında kültürel arabulucu konumundadır (Huang, Hsu ve Chan, 2010, s. 6).

2.1.5.2. Turist Rehberinin Özellikleri

Turizm ziyaretçiler, yerel halk ve turizm çalışanları dahil tüm katılımcıları için farklı ve alışılmışın dışında deneyimlere zemin hazırlayan; farklı kültür ve karakteristik özelliklerdeki bireylerin etkileşime geçtiği sosyal bir olaydır. Turizm sektörüne gelişim sağlama, ziyaretçilerin turistik deneyimlerini iyileştirme, ülke ve destinasyonun imajını güçlendirme gibi büyük faydalar sağlayan turist rehberliğini icra edecek olan kişilerin belirli özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Turistlerin gerçekleştirdikleri ziyaretin başından sonuna kadar onlara eşlik eden turist rehberi, bu eşlik esnasında turistlerle sürekli sosyal etkileşim ve iletişim halindedir.

Turist rehberlerinin görev ve sorumluluklarını başarıyla yerine getirmeleri ve mesleği icralarında ülkeye, destinasyona ve turizm sektörüne olumlu katkılar sağlayabilmeleri için belirli karakteristik özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Turist rehberliği hizmetinin sağlanmasında en etkili unsur turist rehberlerinin taşıdığı karakteristik özelliklerdir (Chen, Hwang ve Lee, 2006, s. 1168). Turist rehberleri, ziyaretçileri eşlik ve anlatımlarıyla olduğu kadar karakteristik özellikleriyle de etkilemektedirler (Turist Rehberleri Birliği [TUREB], 2007, s. 24). Turist

rehberlerinin özgüvenli, açık fikirli, dürüst, güvenilir, cana yakın, hevesli, saygılı, kararlı, eğlenceli, adaletli, yardımsever, ilginç, hoşgörülü ve nazik (Şahin, 2018, s. 52) olmak gibi kişilik özellikleri turistler başta olmak üzere sosyal çevre ile gerçekleştirdikleri tüm etkileşimlerden olumlu sonuç alınmasında etkili olmaktadır.

Turist rehberleri, sahip oldukları kişilik özellikleriyle birlikte, temsil ettikleri ülke ve ziyaretine eşlik ettikleri destinasyon hakkında bilgi birikimine sahip olmalıdırlar. Tarih, arkeoloji, coğrafya, sanat, mitoloji, teoloji ve ekonomi gibi alanlarda ziyaretçilerin merakını karşılayacak ve tatmin sağlayacak bilgi birikimlerine sahip olmak turist rehberlerinin taşıması gereken entelektüel özelliklerdir (Şahin, 2018, s. 52). Aynı zamanda bu bilgileri yabancı ziyaretçilere aktarabilmek üzere en az bir yabancı dili etkin bir şekilde konuşacak ve anlayacak düzeyde bilmeleri gerekmektedir.

Turist rehberliği mesleğini başarılı bir şekilde icra etmek için gereken kişilik özellikleri ve bilgi birikiminin yanı sıra sahip olunması gereken bir dizi fiziksel ve sosyal nitelikler bulunmaktadır. Temizlik ve dış görünüme önem verme, kriz yönetimi yeteneği, düzgün diksiyon, beden dilini etkin kullanma, prensip sahibi olma, liderlik, profesyonellik, tarafsızlık, doğru ve hızlı karar verme ve mizah yeteneği turist rehberlerinin taşıdıkları başlıca ve belirleyici özelliklerdir (Eker, 2015, s. 46). Bunlarla birlikte turist rehberlerinin sahip oldukları problem çözme kabiliyetleri, dışadönük kişilikleri, bilgi birikimleri ve anlatım yetenekleri mesleki başarı getiren ayırt edici özelliklerdir.

2.1.5.3. Turist Rehberinin Roller

Rol, bireylerin üyesi oldukları toplumun beklediği uygun davranışları gerçekleştirmesidir (Kaplan, 1957, s. 93). Turist rehberlerinin mesleklerini başarılı bir şekilde icralarında ve ziyaretçilerin turistik deneyimlerini olumlu hale getirmelerinde rehberliğin yanı sıra oynadıkları roller bulunmaktadır (Aslan ve Çokal, 2016, s. 56). Turist rehberleri arabuluculuk, liderlik, kültür elçiliği, danışmanlık ve tanıtma rolleri ile mesleklerinin gerektirdiği ve kendilerinden beklenen uygun davranışları gerçekleştirmektedirler (John ve Cohen, 1985, s. 10).

Sahip oldukları bu roller sayesinde turist rehberleri görev ve sorumluluklarını başarıyla yerine getirirken, turistik deneyimi güçlendirmekte ve turist motivasyonunu sağlamaktadırlar (Kaya ve Özhan, 2012, s.111). Böylelikle turist rehberleri ülke ve destinasyonu temsil ederek, farklı kültürlere mensup insanları bir araya getiren turizm olayında belirleyici nitelik kazanmaktadırlar (Tangüler, 2002, s. 22).

2.1.5.4. Turist Rehberinin Yetkinlikleri

Yetkinlik bireyin bilgi, yetenek, ve karakteristik özelliklerinin oluşturduğu bir bütün dahilinde iş ve etkileşimlerdeki kabiliyetini ifade etmektedir (Athey ve Orth, 1999, s. 215). Yetkinlik kavramı kişinin kimliği, bilgisi ve eylemlerinin bir toplamıdır (Brockbank, Ulrich ve Beatty, 1999, s. 116). Bu bağlamda turist rehberinin yetkinliklerini sahip olunan karakteristik özellikler, bilgi birikimi, kültür düzeyi ve iletişim yetenekleri oluşturmaktadır. Geniş bir perspektiften bakıldığında turist rehberinin bilgi, yönetim, problem çözme ve iletişim yetkinliklerine sahip olduğu görülmektedir (Şahin, 2018, s. 53).

Turist rehberinin bilgi yetkinlikleri, mesleğin başarılı bir şekilde icrasında ve ziyaretçinin turistik deneyimine olumlu yönde katkı sağlamasında etkili olan; yabancı dil, genel kültür, tarih, coğrafya, arkeoloji, mitoloji, teoloji, mimari, gastronomi ve sanat gibi alanlardaki bilgi birikimini kapsamaktadır. Turist rehberinin yabancı turistler ile güçlü bir iletişim sağlaması ve ziyaret esnasında bilgi akışını gerçekleştirmesi için bildiği yabancı dili akıcı ve etkin bir şekilde kullanabilmesi gerekmektedir (Huang ve Simkin, 2009, s. 13). Turist rehberleri, yalnızca turistik destinasyon hakkındaki tarihi, mimari ve coğrafi bilgiler hakkında değil, ülke ve bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısı hakkında da bilgi sahibi olmalıdırlar (Şahin, 2018, s. 57). Turist rehberliği mesleği sürekli bir öğrenme ve gelişim gerektiren bir meslektir. Bu nedenle turist rehberlerinin bilgi haznelerini sürekli geliştirmeye ve yenilemeye ihtiyaçları vardır. Turistik deneyimin olumlu sonuçlanması ve turistlerin tatmini için turist rehberlerinin yüksek bir genel kültür seviyesine sahip olmaları gerekmektedir.

Turist rehberlerinin yönetim yetkinlikleri, tur organizasyonu ve turist grubunu başarılı bir şekilde yönetmek için sahip olmaları gereken becerileri kapsamaktadır.

Turist memnuniyetinin sağlanmasında turist rehberlerinin; planlama, organizasyon, liderlik ve koordinasyon sağlama üzere yönetim yetkinliklerine sahip olmaları gerekmektedir (Tetik, 2012, s. 346). Seyahat, konaklama ve yeme içme faaliyetlerinin bulunduğu tur programının başarıyla tamamlanması için turist rehberleri turist grubu ve hizmet sağlayıcılar ile iletişim halinde olmalı ve koordinasyon sağlamalıdır. Bununla birlikte tur güzergahı, yolculuk ve ziyaret saatleri gibi konularda da zaman yönetimine dikkat etmelidirler (Şahin, 2018, s. 60).

Turist rehberlerinin problem çözme yetkinlikleri; tur esnasında yaşanabilecek sorunlar ve aksamalarla başa çıkabilme yeteneklerini ifade etmektedir. Turist rehberleri hava muhalefeti, rezervasyon sorunları, tur otobüsündeki arızalar, grup içerisinde çıkabilecek anlaşmazlıklar gibi çevresel ve beşeri unsurlardan kaynaklanabilecek sorunlar ile başa çıkabilme yetkinliklerine sahip olmalıdırlar. Özellikle farklı kültürlere ait bireylerin oluşturduğu turist gruplarına verilen rehberlik hizmeti esnasında grup üyeleri ile rehber arasında veya grup üyeleri içerisinde bazı anlaşmazlıklar oluşabilmektedir (Yıldız, 2016, s. 4087).

Turist rehberlerinin iletişim yetkinlikleri; turistler başta olmak üzere turist rehberlerinin yerel halk ve sosyal çevre ile başarılı iletişim kurmalarına olanak sağlayan yetenekleri ifade etmektedir. İletişim yetkinliğine sahip olmak anlamlı ve etkili iletişim kurmaya olanak sağlar (Griffith, 2002, s. 57). Turist rehberliği mesleği, iletişim üzerine kurulu bir meslektir. Turist rehberinin başarısını belirleyen faktör iletişim yetkinliğidir (Çimrin, 1995, s. 45). Ziyaretçi deneyimi, turist rehberinin iletişim yeteneğinden büyük ölçüde etkilenmektedir (Leclerc ve Martin, 2004, s. 185). Sözlü iletişim yeteneğinin yanı sıra, sözsüz iletişimi oluşturan unsurlar arasında yer alan jest ve mimikler, giyim ve kişisel konumlandırmanın da turist rehberliği hizmetinin başarılı bir şekilde sağlanmasında önemli etkileri bulunmaktadır.

2.1.6. Turist Rehberliği ve Sosyal Yetkinlik İlişkisi

Sosyal yetkinlik, bireyin diğer insanlara empati ile yaklaşarak duygu ve ihtiyaçları anlamasını, kendi duygu durumunu ve beklentilerini ifade etmesini, sorumluluklarını yansıtmalarını, işbirliği yapmasını ve problem çözme yeteneğini ifade etmektedir. Aynı zamanda bireyin iletişim kabiliyetini, sosyal etkileşimlerini doğru

bir şekilde gerçekleştirmesini ve sosyal çevrenin beklentilerini karşılamak üzere gerçekleştireceği davranışları ayarlayarak ilişkilerini devam ettirmesini ifade eden kompleks bir olgudur (Trevisan, Tafreshi, Slaney, Yager ve Iarocci, 2018).

Ziyaretçilere yorum ve tercüme yoluyla bilgisini aktarmak suretiyle liderlik eden turist rehberi; bilginin, kişilik özelliklerinin, yüksek seviyede yönetme ve etik ilkelerin karakteristik birleşimidir (Ap ve Wong, 2001, s. 552). Sosyal yetkinlik kavramı turist rehberliği çerçevesinde değerlendirildiğinde, turist rehberliği mesleğinin iletişim ve etkileşim üzerine kurulu bir meslek olması sebebiyle sosyal yetkinlik, mesleğin icrasına ve başarıya ulaşılmasına doğrudan etki eden bir faktördür. Turist rehberinin kişilik özellikleri, turizm olayı içerisindeki rolleri ve mesleki yetkinliklerinin büyük çoğunluğunun sosyal yetkinlikler olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda turist rehberliğinin, sosyal açıdan yetkin olmayı gerektiren bir meslek olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal yetkinlik, bireylerin yaşam deneyimleri esnasında karşılaşılabilecekleri problemleri çözmeye yönelik kendilerine duydukları inanç ve güven olarak tanımlanmaktadır (Gresham, 1984, s. 253). Birey, sosyal yetkinlik algısı sayesinde kendisini sosyal ilişkilerde başarılı olarak tanımlar ve sosyal faaliyetlerde performans sağlayacak atılgan davranışlar sergiler (Connolly, 1989, s. 259). Bu yönleriyle sosyal yetkinlik, turist rehberlerinin gösterdikleri ilgi ve sergiledikleri performans ile turist deneyiminde önemli rol oynamalarına ve tur süreci içerisinde karşılaşılabilecek sorunlarla (Yazıcıoğlu, Tokmak ve Uzun, 2008, s. 3) başa çıkmalarına olanak tanımaktadır.

Turist rehberi, belirli bir program dahilinde yerli ve yabancı turistlere yol gösteren ve ziyaret edilen yerler hakkında onlara doğru bilgileri uygun bir dille aktaran; turistik deneyim esnasında ziyaret edilen ülke veya destinasyon hakkında doğru izlenimler edinmelerine katkı sağlayan kişidir (Ahipaşaoğlu, 2006, 121). Aynı zamanda turist rehberi bilgilendirme ve tanıtım görevlerinin yanında farklı kültürler arasında bir birleştirici ve yol gösterici ülke elçisidir (Güzel, Türker ve Şahin, 2014, s.116). Birleştirici ve bütünleştirici özelliklerinden güç alan turist rehberi, verdiği hizmetle farklı insanlar arasında köprüler kurar (Zhang ve Chow, 2004, s. 83). Bu köprüler yalnızca ziyaretçi grubunun değil, ziyaret gerçekleştirilen ülke veya destinasyondaki yerel halk ve ziyaretçilerin de birbirine bağlanmasını sağlamaktadır. Turist rehberi kültür farklılıklarından doğabilecek anlaşmazlıkları çözmek üzere

tercümanlık ve arabuluculuk görevlerini de üstlenmektedir (Mak, Wong ve Chang, 2011, s. 1442).

Turist rehberi, mesleği kapsamına giren tüm konularda geçerliliği ve doğruluğu bilimsel temellere dayanan bilgi haznesine sahip olmalıdır (Dahles, 2002, s.783). Sahip olduğu bilgi birikimini de turistik deneyimi olumlu kılacak şekilde yorumlama kapasitesine ve dil yeterliliğine sahip olmalıdır (Çınar, 2018, s.39). Sahip olunan bilgi ve yeterlilikleri aktarabilmek için de, güçlü iletişim yetenekleriyle birlikte başarılı sosyal etkileşimler kurabilmek üzere yetkinlik sahibi olunmalıdır. Başarılı sosyal etkileşimler sağlamak üzere turist rehberinin sahip olması gereken bazı spesifik özellikler ve yetkinlikler bulunmaktadır. Bu özellikler davranış esnekliği, sabırlılık, hoşgörü, mizah kabiliyeti, kararlılık gibi güçlü ve pozitif karakteristiklerdir (Ö. Köroğlu, A. Köroğlu ve Alper, 2012, s. 133). Turist rehberleri sahip oldukları özellik ve yetkinlikleri başarılı bir şekilde yansıtma ve yanıtma yanında çeşitli rolleri de üstlenmeleri gerekmektedir. Liderlik, arabuluculuk, kültür elçiliği ve danışmanlık rolleriyle turist rehberleri ziyaretçilerin turistik deneyimlerine katkıda bulunurlar (Kaya ve Özhan, 2012, s.109).

Sosyal yetkinlik düzeyi yüksek olan bireyler, çevreleri ile etkileşimleri ve olası sorunların üstesinden gelmeleri hususlarında sosyal yetkinlik düzeyi düşük olan bireylerden daha başarılıdırlar (Corroran ve Mallinckrodt, 2000, s. 473). Yüksek düzeyde sosyal yetkinlik ve sosyal yetkinlik algısına sahip olmak, çevre üzerinde etkili ve başarılı olma isteğinin tetikleyicisidir (Gresham, 1984, s. 254). Bu yönlerden yola çıkıldığında turist rehberlerinin sosyal yetkinlikleri ve sosyal yetkinlik algıları turizm sektörüne etkileri ve mesleki yeterlilikleri açısından belirleyici özellik taşımaktadır. Sosyal yetkinlik düzeyi bireylerin özlük imajları ve sosyal kabul görme bilinçleriyle doğrudan ilişkilidir (Connolly, 1989, s. 259). Turist rehberleri sosyal etkileşimlerinde başarılı olmak üzere ihtiyaç duydukları özgüven ve öz yeterlilik bilincini sosyal yetkinlik algılarından sağlamaktadırlar. Aynı zamanda sosyal yetkinlik düzeyi problem çözme ve stresle başa çıkma kabiliyetleri ile de ilişkilidir (Matsushima ve Shiomi, 2003, s. 325). Turist rehberleri tur operasyonu esnasında doğabilecek sorunlar, ziyaretçi grubu içerisinde ve ziyaretçi grubu ile yerel halk arasında doğabilecek anlaşmazlıklar ve koordinasyon problemleri gibi kriz yönetimi gerektiren sorunlar ile de yüzleşebilmektedirler. Sosyal yetkinliğin bu bağlamda da

turist rehberlerinin zorluk ve stres ile başa çıkarak görev ve sorumluluklarını başarıyla yerine getirmelerini sağlayan bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.

Genel bir çıkarımla turist rehberliği mesleğinin icrası ve turist rehberlerinin başarılı olma durumlarını etkileyen özellik, yetkinlik ve rollerin yüksek düzeyde sosyal yetkinlik gerektirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu özellik ve yetkinliklerin büyük çoğunluğu sosyal yetkinlik olarak değerlendirilirken, bilgi, yönetim ve iletişim yetenekleri de sosyal yetkinlik düzeyinden etkilenmektedir. “Sosyal bir olay” şeklinde tanımlanan turizmin temelini insan ve insan etkileşimleri oluşturmaktadır. Turist rehberliği kavramı turizm sektöründeki yeri ve önemi, özellikleri, yetkinlik ve rolleriyle bir bütün olarak değerlendirildiğinde sosyal yetkinliğin turist rehberliği mesleğinin icrası, turistik deneyimin olumlu yönde gelişerek ziyaretçi tatmininin sağlanması, ülke ve bölge imajlarının güçlenmesi ve turizm sektörünün gelişimi gibi pek çok alana doğrudan etki eden belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir.

2.1.7. Sosyal Yetkinliğin Turizm Rehberliği Öğrencileri Açısından Önemi

Birey, kendisini ve sosyal etkileşimlerini yönetmesi sonucu sosyal yetkinlik kazanır ve bu yönde yeterli sosyal davranışlar sergiler (Çorbacı, 2008, s. 12). Sosyal yetkinlik, sosyal ve medeni bir canlı olan insanın tüm yaşam deneyimini etkileyen bir kavramdır. Gündelik sosyal ilişkilerden eğitim ve meslek hayatına kadar bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşimde buldukları her alanda belirli yeterlilik ve yetkinlik göstermeleri gerekmektedir. Turizm sektörü ve turist rehberliği mesleği sosyal yetkinliklerin yüksek düzeyde olmasını gerektirmektedir.

Eğitim, bireylerin belirli bir amaç doğrultusunda bilgi ve davranış geliştirme süreçleridir (Tezcan, 1996, s. 4). Eğitim sayesinde yetenek ve donanım kazanan bireyler nitelikli insan gücünü oluşturmaktadır (Demirci, 2011, s. 17). Turist rehberliği mesleğine hazırlanan öğrencilerin dahil oldukları süreç mesleki eğitimidir. Mesleki eğitim, ihtiyaç duyulan işgücünü oluşturacak bireyleri ilgili alanlarda yetenek ve bilgi birikimine ulaştırmayı amaçlayan bir eğitim boyutudur (Aşcı ve Türkmen, 2015, s. 1633). Turizm rehberliği öğrencileri, yetkili otoritelerin gerekli gördüğü şartlardan biri olan turist rehberliği eğitimi sürecindedirler. Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi örgün ve yaygın olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu alanda

bahsi geçen turizm rehberliği öğrencileri, örgün eğitim kapsamında değeriendirilen ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarında kayıtlı bulunan, yaygın eğitime nazaran uzun ve kapsamlı bir sürece tabi olan öğrencileri ifade etmektedir.

Turist rehberliği, içerisinde bulunduğu turizm sektörünün sosyal bir olay olması dolayısıyla sosyal beceri ve yetkinliklerin ön planda bulunduğu bir meslektir. Bu nedenle henüz eğitim aşamasında olsalar da, turizm rehberliği öğrencilerinin turist rehberliği mesleğinin gerektirdiği sosyal yetkinliklere sahip olmaları önem arz etmektedir. Bireyin doğumundan itibaren kurmaya başladığı sosyal etkileşimler çevresinde gelişen sosyal yetkinlik düzeyi; tecrübe, bilgi ve eğitim süreçlerinden doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmektedir. Aynı zamanda bireyin çocukluk, ergenlik ve gençlik dönemlerindeki sosyal yetkinlik algısı akademik başarı (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 1996, s. 1207) ve depresyonla başa çıkma (Jenkins, Goodness ve Buhrmester, 2002, s. 279) becerilerinin gelişmesinde de etkilidir. Dolayısıyla sosyal yetkinlik, turizm rehberliği öğrencilerinin eğitim süreçlerine ve gelecekteki mesleki yaşamlarına doğrudan etki eden bir yeterlilik olarak göze çarpmaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

İlgili alanyazın incelendiğinde sosyal yetkinlik üzerine yapılan yurtiçi ve yurtdışı araştırmaların odağında çocuklar, ergenler, öğrenciler ve engelli bireylerin olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında, sosyal yetkinlik üzerine yapılmış yurtiçi ve yurtdışı çalışmalara değinilmiştir.

2.2.1. Yurtiçi Araştırmalar

Fırcınoğlu (2005) Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal yetkinlik beklenti düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları sonucunda aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeyleri ile aile gelir düzeyi düşük olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Diğer yandan uygulanan adlerian odaklı

grup ile psikolojik danışmanın ergenlerin sosyal yetkinlik beklenti düzeylerini yükseltmede etkili olduğunu saptamıştır.

Şencan (2009) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi arasındaki ilişkinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın yan amaçlarına dair yaptığı analizler sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu, bazı değişkenlerde ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Biçer (2009) yaptığı çalışmada parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda parçalanmamış aileye mensup 11. sınıf lise öğrencilerinin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti puanlarının parçalanmış aileye mensup öğrencilerden yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte aile yapısı ve baba eğitim düzeyinin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklentisi puanlarına anlamlı etkisi bulunduğunu saptamıştır.

Kaşık (2009) ergenlerin karar verme açısından özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Analizler sonucunda kaçınan ve panik karar verme stilleri arasında olumsuz ilişki olduğunu tespit ederken; ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi ve dikkatli karar verme stili arasında olumlu ilişki bulunduğunu saptamıştır. Aynı zamanda yetkinlik beklentisi yüksek olan ergenlerin, ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Güneş (2011) üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme düzeylerinin sosyal yetkinlik ve demografik değişkenler açısından incelenmesine yönelik bir çalıştırma gerçekleştirmiştir. Yaptığı araştırmanın sonucunda akılcı problem çözme ve probleme yönelme yeterliliğinin sosyal yetkinlik ile olumlu; sosyal yetkinlik ile dikkatsiz ve kaçınmacı yaklaşımlar arasında ise olumsuz bir ilişki bulunduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Saltalı ve Arslan (2012) anne-baba stillerinin çocukların sosyal yetkinliğine ve içe dönüklük davranışına etkisi konulu bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma bulguları sonucunda anne-baba tutumları ile çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile içe dönük davranışlarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Traş ve Aslan (2013) ergenlerde sosyal yetkinlik düzeyi ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular öğretmen, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin sosyal yetkinlik ile olumlu ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çelik (2016) Gerçekleştirdiği çalışmada öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal yetkinlik ve güvengeniği incelemiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların sosyal yetkinlik düzeylerinin yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yere ve sosyal-kültürel etkinliklere katılım durumuna göre farklılaştığını ancak anne-baba tutumu, algılanan akademik başarı, mezun olunan lise, aile gelir düzeyi ve kardeşler açısından dünyaya geliş sırasına göre farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Ateş ve Güler (2016) ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı konulu bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucu elde ettikleri verilerin analizleri sonucunda algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı faktörlerinin siber zorbalığı anlamlı düzeyde yordadığını tespit etmişlerdir.

Bozkurt (2016) okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda 4-6 yaş okul öncesi çocukların uygulanan ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği, sosyal yetkinlik ölçeğinden alınan puanların yaş değişkenine göre de anlamlı olarak farklılaştığını saptamıştır. Anne ve baba öğrenim durumu değişkenleri açısından ise sosyal yetkinlik, içedönüklük ve kırgınlık-saldırganlık alt boyutlarının anne ve baba öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığını saptamıştır.

Esen ve Çelikkaleli (2016) üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik ve sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Elde ettikleri veriler ışığında sosyal yetkinlik düzeyi yüksek ve orta seviyede belirlenen üniversite öğrencilerinin sürekli ve bastırılmış öfke puanları düşükken, sosyal yetkinlik düzeyi

düşük olan üniversite öğrencilerinin sürekli öfke ve bastırılmış öfke puanlarının yüksek olduğunu saptamışlardır.

Nalbant (2016) Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendilerini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesine dair bir çalışma gerçekleştirmiştir. Elde ettiği verilerin analizi sonucunda 5 yaş çocukların mizaç, çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi ve sosyal yetkinlik özellikleri arasında bir ilişki bulunmadığını, buna karşın 5 yaş çocukların sosyal yetkinlik özellikleri ile annelerinin meslek sahibi olma faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Ateş (2016) lise öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik puanlarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucu elde edilen verilerin analizi sonucunda, lise öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin algılanan anne-baba tutumlarına, kardeş durumuna, yaşamın sürdürüldüğü yere ve sosyo-kültürel etkinliklere katılma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir.

Yıldız (2017) ortaokul öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve mantıkdışı inançların yalnızlığa etkisini incelemiştir. Elde ettiği bulguların analizleri sonucunda sosyal yetkinlik beklentisi, mantıkdışı inançlar ve yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mantıkdışı inançlar ve yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit ederken, sosyal yetkinlik beklentisiyle yalnızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Fırat (2018) Türkiye'de riskli bir topluluktaki çocukların dirençlilik, duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve problem davranışları konulu bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları ışığında duygusal semptomlar, davranış bozuklukları, hiperaktivite, saldırganlık ve anlık duygu değişimleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca olumlu sosyal davranış yetkinliği, sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Uygun (2018) Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların sosyal açıdan yetkin davranışları sıklıkla gerçekleştirdikleri tespit etmiştir. Bununla birlikte

kızların sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu, anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların gerçekleştirdiği sosyal açıdan yetkin davranışların da yükseldiğini; sosyal yetkinlik, anksiyete-içedönüklük ve kızgınlık-saldırganlık davranışlarının yaş ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını bulgulamıştır.

Sürmeli (2018) 5-6 yaş arası çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. 5-6 yaş arası çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiş. Verilerin analizi ışığında kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi erkeklerden daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan çocukların yaş farklılığına göre sosyal yetkinlik düzeylerinin ise 6 yaş çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri 5 yaşa göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mavioğlu (2018) Sosyoekonomik konum ve 5-HTTLPR (serotonin transporter gen polimorfizmi)'in anaokulu çocuklarında sosyal yetkinlik ve günlük kortizol seviyelerine etkisi konulu bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda sosyo-ekonomik durum ve sosyal yetkinlik arasındaki ilişkiyi ölçen çok düzeyli doğrusal model; cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve 5-HTTLPR genotipi arasındaki anlamlı bir üçlü etkileşim bulunduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Yuvacı (2019) Baba katılımı ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda sosyal yetkinlik düzeyi ile yaş, cinsiyet, doğum sırası, baba öğrenim durumu ve anne çalışma durumu arasında anlamlı farklılıklar tespit ederken, anne-baba yaşı, anne öğrenim durumu, sahip olunan çocuk sayısı ve aile gelir düzeyi ile sosyal yetkinlik düzeyi arasında ise anlamlı farklılıkların bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Mallı (2019) yetişkinlerde algılanan sosyal yetkinlik ile sıkıntıya dayanma kapasitesinin dijital oyun oynama motivasyonu ile ilişkisini ele aldığı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Yaptığı araştırmada elde ettiği verilerin analizleri sonucu katılımcıların oyun oynama motivasyonunun sıkıntıya dayanma kapasitesi ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu, algılanan sosyal yetkinlikle ise negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit etmiştir.

Korbek (2019) Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma bulguları ışığında Okul öncesi dönemdeki çocukların en fazla sosyal açıdan yetkin davranışları, en az kızgınlık-saldırganlık davranışlarını sergiledikleri tespit edilmiştir. Kızların erkek çocuklara göre daha fazla sosyal yetkinlik sergilediği; çocukların yaşı ilerledikçe, sosyal yetkinliklerinin arttığı, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük davranışlarının azaldığı sonucuna varılmıştır.

Liman (2020) 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Elde ettiği veriler ışığında çocukların cinsiyet, kardeş sayısı, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerinin sosyal yetkinlik puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık yarattığını; çocukların anne ve baba yaş, okul öncesine devam süresi değişkenlerinin ise sosyal yetkinlik puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığını saptamıştır.

2.2.2. Yurtdışı Araştırmalar

Connolly (1989) çocukluk ve ergenlik döneminde kişilerarası ilişkiler kurmada sosyal yetkinlik beklentisini incelemiştir. Araştırmasında elde ettiği veriler ışığında sosyal yetkinlik beklentisi ile benlik saygısı ve kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, duygusal bozukluğu olan bireylerin kişilerarası ilişkilerdeki yetkinlik beklentisi düzeylerinin düşük olduğunu tespit etmiştir.

Bezjak ve Lee (1990) kolej öğrencilerinin algılanan fiziksel yetenek davranışlarını ele aldıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda yetenekler ile ilgili yetkinlik beklentisi arttıkça fiziksel yetenek aktiviteleri ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Deković ve Meeus (1997) ergenlik dönemindeki bireylerin aileleri ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda aileleriyle yakın ilişkiler kuran ergenlerin sosyal yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca bu ergenlerin

aileleriyle yakın ilişki içinde olmayan yaşlılarına göre arkadaşlık ilişkilerinden daha memnun oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Torres ve Solberg (2001) Latin kolej öğrencilerinin ısrarcı niyet ve sağlıklarına etki eden aile desteği, sosyal bütünleşme, stres ve yetkinlik beklentisini inceledikleri bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmalarından elde ettikleri bulgular ışığında aile desteğinin doğrudan akademik yetkinlik beklentisini etkilediğini, stres ile yetkinlik beklentisi düzeyi arasında negatif bir ilişki bulunduğunu, algılanan aile desteği düzeyi yüksek olan öğrencilerin genel yetkinlik beklentisi düzeylerinin de aynı doğrultuda yüksek olduğunu sonucuna ulaşmışlardır.

Matsushima ve Shiomi (2003) ergenlerde sosyal yetkinlik beklentisi ve kişilerarası ilişkilerdeki stres arasındaki ilişkiyi ele aldıkları bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın bulguları ışığında sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinin kişiler arası ilişkilerde yaşanan stres ve stresle başa çıkma ile ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Kashdan ve Roberts (2004) sosyal kaygı, sosyal yetkinlik beklentisi, pozitif ve negatif duygular arasındaki ilişkiyi tespit etmek üzere bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular, sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilerin negatif duyguları yüksek seviyede taşıdıklarını ve sosyal yetkinlik beklentilerinin düşük olduğu göstermiştir.

Vickerstaff, Heriot, Wong, Lopes ve Dossetor (2007) otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda entelektüel yetenek, algılanan sosyal yeterlilik ve depresif semptomatoloji ilişkisi üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda elde ettikleri bulgularla, Otizmlı çocukların sosyal yeterlilik düzeylerinin normal gelişim gösteren bireylere göre düşük olduğu saptamışlardır. Yaş ve IQ seviyesi algılanan sosyal yetkinlik düzeyini düşük gösterirken, düşük algılanan sosyal yetkinlik seviyelerinin daha yüksek depresif semptomatolojilere neden olduğunu göstermiştir.

Cohen ve Mendez (2009) okul öncesi dönemdeki çocukların oyun davranışları ile duyguları düzenleme, alıcı dil ve sosyal yetkinliğe ilişkin problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada elde ettikleri verilerin analizi sonucunda çocukların yıl içerisinde değişen duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve alıcı dil düzeyleri ile akranlarıyla kurdukları oyunlar arasında ilişki olduğunu ve

çocukların duygu düzenleme becerilerinde ve sosyal yetkinliklerindeki problemlerin akranlarıyla oyunlarını zorlaştırdığını tespit etmişlerdir.

Pinto, Taveira, Candeias, Araujo ve Mota (2012) Portekizli ergenlerin kariyer eğitimi sürecinde kişilerarası durumlarla başa çıkmadaki sosyal yeterliliklerine ilişkin algılarını belirlemeye yönelik gerçekleştirdikleri araştırmada, kariyer ölçeğinde algılanan sosyal yeterliliğin arkadaşla danışma, ikili görüşmeler ve düşük performans alt boyutlarında zaman içinde farklılaştığını tespit etmişlerdir.

Jones, Greenberg ve Crowley (2015) çocuklardaki sosyal yetkinlik düzeyleri ile gelecekteki refah düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Gerçekleştirdikleri çalışmada okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri belirlendikten yirmi yıl sonra hayat standartlarına bakılmış ve araştırma sonucunda öğretmenler tarafından değerlendirilmiş sosyal beceriler ile tüm alanların sonuçları arasında istatistiksel olarak önemli derecede ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Ortiz, Romera ve Ruiz (2017) Sosyal Yetkinliğin Çok Boyutluluğu: Yapının Ölçülmesi ve Zorbalık Rollerini İlişkisi üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmadan elde ettikleri veriler ışığında Katılımcılar içerisinde zorbalık mağduru olanların daha fazla toplum yanlısı davranış ve normatif uyum sergiledikleri ancak düşük sosyal uyum ve sosyal yetkinlik göstermeye meyilli oldukları saptanmıştır. Zorbalar ve zorbalık kurbanlarının daha düşük normatif uyum ve daha az bilişsel değerlendirme yapabildikleri, ancak benzer sosyal uyum ve sosyal etkinlik gösterebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Hukkelberg, Keles, Terje Ogden ve Hammerstrøm (2019) Davranış sorunları ve sosyal yeterlilik arasındaki ilişki, İlişkisel bir Meta-analiz konulu araştırmalarında, davranış sorunları ile sosyal yeterlilik arasında güçlü bir negatif korelasyon olduğunu tespit etmişlerdir. Sonuçlar, çocuklarda görülen sorunlu davranışları hedefleyen müdahale programlarının davranış problemlerini azaltmakta fayda sağlayacağını ve mevcut sorunlu davranışlar sergileyen çocuklara yardım etmek için sosyal yetkinliği artıracağını göstermiştir.

Junge, Valkenburg, Deković ve Branje (2020) Sosyal yetkinliğin yapı taşları, Bireysel Gelişim Konsorsiyumunun Katkıları başlıklı çalışmalarında, sosyal yetkinlik üzerine yapılmış kavramsal çalışmaları kronolojik olarak incelemişlerdir. Yaptıkları inceleme ve karşılaştırmalar sonucunda literatürde, bir dizi temel

becerilerin birlikte çeşitli bağlamlarda sosyal yeterliliğin gelişimini nasıl şekillendirdiğini bütünleştiren birleşik bir yaklaşımın halen mevcut olmadığı sonucuna varmışlardır.

İlgili alanyazın, sosyal yetkinlik hakkında gerçekleştirilmiş olan yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar incelendiğinde turizm rehberliği öğrencilerine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmalar incelendiğinde, büyük çoğunluğunda algılanan sosyal yetkinlik düzeyinin belirlenmesinin temel amacı oluşturmadığı ve sosyal yetkinlik kavramının genellikle alt boyut olarak değerlendirildiği görülmektedir.

3. YÖNTEM

İlgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde, sosyal yetkinlik düzeyinin insan yaşamını doğrudan etkileyen bir kavram olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olması sosyal etkileşimlerde başarılı olma, sosyal çevre tarafından kabul görme ve öz yeterlilik bilinci geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Düşük sosyal yetkinlik düzeyinin ise sosyal etkileşimlerde başarısızlığa neden olduğu, bireyin kendine yönelik öz saygı ve özgüven geliştirilmesinde yetersiz kalması, problemlerle yüzleşmeden kaçınması ve depresyon gibi sosyal yaşama, mental ve fiziksel sağlığa olumsuz etkileri olan bir dizi sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Sosyal bir olay olan turizmde üstlendikleri görev ve sorumluluklar ile turizm sektörünün gelişimi, turistik deneyimin güçlenmesi, ülke ve bölge imajının geliştirilmesi hususlarında belirleyici öneme sahip olan turist rehberlerinin taşımaları beklenen özellik, yetkinlik ve rollerinin büyük bir kısmını sosyal yetkinlikler oluşturmaktadır. Halihazırda günlük yaşam ve sosyal çevre ile etkileşimde büyük önem arz eden sosyal yetkinlik, turizm olayı ve turist rehberliği mesleği çerçevesinde değerlendirildiğinde yüksek düzeyde sahip olunması gereken bir nitelik olarak öne çıkmaktadır.

Sosyal etkileşimlerde olduğu gibi akademik ve mesleki başarıya da doğrudan etkisi bulunan sosyal yetkinlik, turizm rehberliği öğrencileri açısından da yüksek düzeyde sahip olunması gereken bir yeterliliktir. Bu nedenlerle sosyal etkileşim ve hizmet sunma temellerine dayanan turist rehberliği mesleğine aday konumdaki turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi gerekli ve isabetli bir çalışma olma özelliği taşımaktadır. Belirtilen sebeplerden dolayı bu araştırmanın temel amacı, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemektir.

Bu bölümde, çalışmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmaya yönelik bilgiler açıklanmaktadır. Yöntem bölümünde araştırmanın modeli, araştırma soruları, evren ve örneklem, veri toplama aracı ve teknikleri, veri toplama süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın temel amacı, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi ve belirlenen sosyal yetkinlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ilgili alanyazın incelenmiş ve algılanan sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkisi bulunan değişkenler tespit edilmiştir. Bu bağlamda turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemek ve tespit edilen değişkenlere göre belirlenen düzeylerin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla araştırma soruları oluşturulmuştur.

3.2. Araştırma Soruları

İlgili alanyazından yola çıkılarak turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla araştırma soruları oluşturulmuştur.

Soru 1: Turizm rehberliği öğrencilerinin demografik özelliklerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 2: Turizm rehberliği öğrencilerinin ilkökul, ortaokul ve lise dönemlerini geçirdikleri yerlere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 3: Turizm rehberliği öğrencilerinin aile özelliklerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 4: Turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 5: Turizm rehberliği öğrencilerinin staj yapıp yapmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 6: Turizm rehberliği öğrencilerinin turizm sektöründe çalışmış olup olmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Soru 7: Turizm rehberliği öğrencilerinin mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmaya isteklilik durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde eğitimleri devam eden turizm rehberliği öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evreninin Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde eğitim gören turizm rehberliği öğrencileri olarak seçilmesinde, Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi'nin kuruluş yılı olan 1975'ten beri varlığını sürdüren köklü bir eğitim kurumu olması (http-4) başlıca nedendir. Bunun yanında araştırmacının Balıkesir Üniversitesi öğrencisi olması dolayısıyla ulaşım ve maliyet kolaylığı da araştırma evreninin seçiminde etkili olmuştur.

Kabul edilebilir örneklem büyüklüğünü belirlemek üzere Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi idari birimlerin bilgisine danışılmış; 2021-2022 Eğitim - Öğretim Yılı bahar döneminde Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde kayıtlı ve normal süresi içerisinde öğrenim gören 445 aktif turizm rehberliği öğrencisi bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Çizelge 1'de evren büyüklüğü 500 olan bir araştırma için kabul edilebilir örneklem büyüklüğünün 217 olduğu görülmektedir. Örneklem grubu 156'sı kadın, 140'ı erkek olmak üzere toplam 296 turizm rehberliği öğrencisinden oluşmaktadır.

Örneklem grubu, evrenin %54,41'ini temsil etmektedir. Bu bağlamda araştırmadaki örneklem büyüklüğü %95 güvenlilikle evreni temsil etmeye yeterli bulunmuştur.

Çizelge 1. Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklüğü

Evren Büyüklüğü (N)	Örneklem Büyüklüğü (S) (%95 Güven)	Örneklemin Evrendeki yüzdesi (%)
50	44	88,0
100	79	79,0
200	132	66,0
300	168	55,9
400	196	49,0
500	217	43,4

Kaynak: Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). London and New York, NY: Routledge Falmer.

3.4. Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Bu çalışmada ikincil verileri temsil eden kuramsal çerçeveyi oluşturmak üzere sosyal yetkinlik, turizm ve turist rehberliği ile ilişkili alanyazın taraması gerçekleştirilerek birincil verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Veriler, “kişisel bilgi formu” ve “Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği” olmak üzere iki bölümden oluşan anket formu (Ek-1) aracılığıyla elde edilmiştir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunun oluşturulmasında ilgili alanyazın incelenerek önceki çalışmalardan yararlanılmış ve araştırmanın amacına uygun biçimde geliştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan kişisel bilgi formu, demografik özellikler, aile özellikleri, deneyim ve mesleğe isteklilik başlıkları altında incelenmek üzere yirmi sorudan oluşmaktadır. Demografik soruları turizm rehberliği öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf, ikamet yeri, mezun olunan ilkokul, mezun olunan ortaokul, mezun olunan lise, sağlık durumu ve sosyal etkinliklere katılım durumları oluşturmaktadır. Mezun olunan ilkokul, ortaokul ve lise soruları, katılımcıların sosyal yetkinlik ve sosyal yetkinlik algısının edinildiği çocukluk ve

ergenlik dönemlerini il, ilçe ve mahalle (kırsal) bazında tespit etmek amacıyla sorulmuştur.

Aile özelliklerine yönelik soruları sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkisi olduğu bilinen ailenin yaşadığı yer, aile gelir düzeyi, aile tipi, kardeş durumu, anne-baba eğitim düzeyleri ve anne-baba tutumları oluşturmaktadır. Söz konusu turizm rehberliği öğrencileri olduğundan, katılımcıların staj yapıp yapmama, turizm sektöründe çalışıp çalışmama ve turist rehberliği mesleğini icra etmeye yönelik isteklilikleri de algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesinde etkili olabilecek değişkenler olarak kabul edilerek deneyim ve mesleğe isteklilik soruları olarak kişisel bilgi formuna dahil edilmiştir.

3.4.2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği

Anderson-Butcher, Iachini ve Amorose (2007) tarafından geliştirilen, Sarıçam vd. (2013) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmış olan Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeği, bireyin kendisini sosyal ilişkilerde nasıl algıladığına yönelik bilgiler verdiği bir ölçme aracıdır.

6 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir ve maddelerin tek boyutta toplandığı görülmüştür ($\chi^2=7.34$, $sd=7$, $RMSEA=.010$, $CFI=1.00$, $RFI=0.99$, $IFI=1.00$, $AGFI=.98$, $GFI=.99$, $NFI=.99$ ve $SRMR=.018$). Ölçekten elde edilebilecek puanlar 6 ile 30 arasındadır ve ters puanlanan madde içermemektedir. Ölçeğe verilen yanıtlara ilişkin puanların artışı, yüksek düzeyde algılanan sosyal yetkinliği göstermektedir (Sarıçam vd., 2013).

3.5. Veri Toplama Süreci

Oluşturulan anket formunun fiziksel hali, araştırma evreni olarak seçilen Balıkesir Üniversitesi turizm rehberliği bölümünde yüze yüze görüşme yoluyla 2022 Mayıs ayı içerisinde turizm rehberliği öğrencilerine dağıtılmıştır. Bir ay içerisinde toplam 296 katılımcıya ulaşılmıştır.

Mayıs ayı sonunda anket formları kontrol edilmiş ve analize uygun olmayan anket bulunamamıştır. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında güvenilir bulunarak toplanan 296 anket yeterli görülerek veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Anket formu ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak IBM SPSS 22.0 paket programı (Statistical Package for Social Science - Version 22.0) aracılığıyla analiz edilmiştir. İlk olarak katılımcıların demografik özellikleri, aile özellikleri, deneyim ve mesleğe isteklilik durumlarına ilişkin verilerin frekans analizi yapılmıştır. Ardından algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek üzere Cronbach's Alpha testi yapılmıştır. Cronbach's alpha testi sonucunda $\alpha = 0,794$ değerine ulaşılmış ve ölçeğin "oldukça güvenilir" olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin güvenilirlik analizi ardından örneklem verilerinin ve örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygunluğunu belirlemek üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's küresellik testleri uygulanmış, KMO değeri 0,812, Bartlett's değeri ise 552,217 $p < 0,000$ olarak tespit edilerek faktör analizine geçilmiştir. Faktör analizi ile algılanan sosyal yetkinlik ölçeğine ait ifadelerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiştir. Ölçeğin genel aritmetik ortalama değeri; $\bar{x}=4,15$ ve genel standart sapma değeri; 0,870 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Ölçüt Aralığı

Ölçüt Aralığı	Yanıtlar
1,00-1,79	Kesinlikle Katılmıyorum
1,80-2,59	Katılmıyorum
2,60-3,39	Kararsızım
3,40-4,19	Katılıyorum
4,20-5,00	Kesinlikle Katılıyorum

Katılımcıların beşli likert tipinde ve altı ifadeden oluşan algılanan sosyal yetkinlik ölçeğine verdikleri yanıtların aritmetik ortalamalarının yorumlanmasında ölçüt olarak kullanılan aralıklar Çizelge 2'deki gibidir.

Beşli likert tipinde ve altı ifadeden oluşan algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinden alınabilecek maksimum puan 30'dur ve yükselen puanlar yüksek düzeyde

algılanan sosyal yetkinliği ifade etmektedir (Sarıçam vd, 2013). Bu bağlamda katılımcıların sosyal yetkinlik ölçeğindeki ifadelerle verdikleri yanıtlardan elde edilen aritmetik ortalamaların düzey bazında yorumlanması için Çizelge 3'teki ölçüt aralıkları kullanılmıştır.

Çizelge 3. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyine İlişkin Ölçüt Aralığı

Ölçüt Aralığı	Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi
1,00-3,39	Düşük Düzey
3,40-4,39	Orta Düzey
4,40-5,00	Yüksek Düzey

Son olarak, örneklem grubunu oluşturan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin demografik özellikleri, aile özellikleri, deneyim ve mesleğe isteklilik durumları arasında gösterdiği farklılıkların tespit edilmesi amacıyla bağımsız T testi ve tek yönlü varyans (Anova) analizleri yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde turizm rehberliği öğrencilerine ait demografik özellikler, sosyal yetkinlik düzeylerini etkileyen değişkenler ve algılanan sosyal yetkinlik sorularına ilişkin cevaplarına yönelik yüzde frekans değerleri, güvenilirlik analizi, faktör analizi, T testleri ve tek yönlü varyans analizleri (Anova) hakkında bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin

Dağılımları

Bu başlık altında Balıkesir Üniversitesi turizm rehberliği öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, sınıfları, ikamet yerleri; ilkokul, ortaokul ve lise dönemlerini geçirdikleri yerler, sağlık durumları, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumları, katılım gösterdikleri sosyal ve kültürel etkinliklere ait bulgulara Çizelge 4’te yer verilmiştir.

Çizelge 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin 156’sının (%52,7) kadın, 140’ının (%47,3) erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların 125’inin (%42,2) 20-21 yaş aralığında, 83’ünün (%28) 22-23 yaş aralığında, 60’ının (%20,3) 18-19 yaş aralığında ve 28’inin (%9,5) 24 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları

Demografik Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	156	52,7
Erkek	140	47,3
Toplam	296	100,0
Yaş		
18-19 yaş arası	60	20,3
20-21 yaş arası	125	42,2
22-23 yaş arası	83	28,0
24 yaş ve üzeri	28	9,5
Toplam	296	100,0
Sınıf		
1. Sınıf	60	20,3
2. Sınıf	73	24,7
3. Sınıf	80	27,0
4. Sınıf	83	28,0
Toplam	296	100,0
İkamet Yeri		
Öğrenci evi	102	34,5
Yurt	159	53,7
Aile evi	26	8,8
Apart	9	3,0
Toplam	296	100,0
İlkokul Döneminin Geçtiği Yer		
İl	95	32,1
İlçe	136	45,9
Mahalle (Kırsal)	32	10,8
Eksik veri	33	11,1
Toplam	296	100,0
Ortaokul Döneminin Geçtiği Yer		
İl	92	31,1
İlçe	146	49,3
Mahalle (Kırsal)	25	8,4
Eksik veri	33	11,1
Toplam	296	100,0
Lise Döneminin Geçtiği Yer		
İl	113	38,2
İlçe	139	47,0
Mahalle (Kırsal)	13	4,4
Eksik veri	33	10,5
Toplam	296	100,0
Sağlık Durumu		
Kronik hastalık veya engel var	25	8,4
Kronik hastalık veya engel yok	271	91,6
Toplam	296	100,0
Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılım Durumu		
Katılıyorum	160	54,1
Katılmıyorum	136	45,9
Toplam	296	100,0
Tercih Edilen Etkinlik Türleri		
Turistik etkinlikler	42	14,2
Kültür-Sanat etkinlikleri	65	22,0
Sportif etkinlikler	24	8,1
Topluluk etkinlikleri	8	2,7
Eksik veri	21	7,1
Toplam	160	54,1

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin 83'ü (%28) 4. sınıf, 80'i (%27) 3. sınıf, 73'ü (%24,7) 2. sınıf ve 60'ı (%20,3) 1. Sınıf öğrencisidir. Katılımcıların 159'u (%53,7) yurttan, 102'si (%34,5) öğrenci evinde, 26'sı (%8,8) aile evinde ve 9'u (%3) apartta ikamet etmektedir.

İlkokul dönemlerinin geçtiği yer hakkında turizm rehberliği öğrencilerinden 136'sı (%45,9) ilçe, 95'i (%32,1) il ve 32'si (%12,2) mahalle cevabını vermiştir. Katılımcılardan 33'ü (%11,1) ilkokul dönemlerinin geçtiği yer hakkında bilgi paylaşmamıştır.

Ortaokul dönemlerinin geçtiği yer hakkında katılımcılardan 146'sı (%49,3) ilçe, 92'si (31,1) il ve 25'i (%8,4) mahalle yanıtını vermiştir. Araştırmaya katılan örneklem grubundan 33 (%11,1) kişi ortaokul dönemlerinin geçtiği yer hakkında bilgi paylaşmamıştır.

Lise dönemlerinin geçtiği yer hakkında turizm rehberliği öğrencilerinden 139'u (%47) ilçe, 113'ü (%38,2) il ve 13'ü (%4,4) mahalle yanıtını vermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 31'i (%10,5) lise dönemlerini geçirdikleri yer hakkında bilgi paylaşmamıştır.

Katılımcılardan 271'i (%91,6) sağlık durumlarına ilişkin soruya “kronik hastalığım veya engelim yok” cevabı verirken 25'i (%8,4) “kronik hastalığım veya engelim var” cevabını vermiştir.

Sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumları hakkında turizm rehberliği öğrencilerinden 160'ı (%54,1) “katılıyorum” yanıtını verirken 136'sı (%45,9) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Sosyal ve kültürel etkinliklere “katılıyorum” yanıtını veren öğrencilerden katılmayı tercih ettikleri etkinlikleri belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen etkinlik verileri “turistik etkinlikler”, “kültür-sanat etkinlikleri”, “sportif etkinlikler” ve “topluluk etkinlikleri” olarak sınıflandırılmıştır. Bu yöntemle elde edilen veriler ışığında katılımcıların 64'ünün (%22,0) kültür-sanat etkinliklerini, 42'sinin (%14,2) turistik etkinlikleri, 24'ünün (%8,1) sportif etkinlikleri ve 8'inin (%2,7) topluluk etkinliklerini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. 21 katılımcı (%7,1) ise sosyal ve kültürel etkinliklere “katılıyorum” yanıtı vermesine rağmen katıldığı etkinliği belirtmemiştir.

4.2. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Aile Özelliklerine İlişkin Dağılımları

Bu bölümde turizm rehberliği öğrencilerinin aile özelliklerine ilişkin dağılımlarına yer verilmiştir. Önceki araştırmalar baz alınarak oluşturulmuş olan soruların amacı, algılanan sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen aile özelliklerinin belirlenmesidir. Bu bağlamda ailenin yaşadığı yer, aile gelir düzeyi, aile tipi, kardeş durumu, varsa kardeş sayısı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne tutumu ve baba tutumu sorularıyla ihtiyaç duyulan veriler elde edilmiştir. Çizelge 5'te elde edilen verilere yer verilmiştir.

Çizelge 5 incelendiğinde, 257 katılımcının (%86,8) ailelerinin şehirde (il-ilçe merkezleri), 39 katılımcının (%13,2) ailelerinin ise kırsalda (köy-kasaba) yaşadığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların ailelerinin büyük kısmının şehirde yaşadığı söylenebilir.

Katılımcılardan 216'sı (%73) aile gelir düzeyi sorusuna "orta gelirli" yanıtını verirken 48'i (%16,2) "dar gelirli" ve 32'si (%10,8) "yüksek gelirli" yanıtını vermiştir. Gelir düzeyinin yaşanılan yer, ailedeki birey sayısı, enflasyon gibi değişkenlerden etkilendiği göz önünde bulundurularak, katılımcıların yanıtladığı aile gelir düzeyi sorusunda haneye giren miktarlar belirtilmemiştir.

Elde edilen veriler ışığında araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinden 215'inin (%72,6) çekirdek aileye, 62'sinin (%20,9) parçalanmış aileye ve 19'unun (%6,4) geniş aileye mensup oldukları saptanmıştır. Çekirdek aile anne, baba ve kardeşlerden oluşan aile tipini, parçalanmış aile anne ve babanın ayrı olduğu aile tipini, geniş aile ise anne, baba ve kardeşlere ek olarak büyükanne ve büyükbabanın da hanede bulunduğu aile tipini ifade etmektedir.

Elde edilen veriler katılımcılardan 241'inin (%81,4) kardeşi varken, 55'inin (%18,6) kardeşi olmadığını ortaya koymaktadır. "Kardeşim var" yanıtını veren katılımcılardan 120'sinin (%40,5) 1 kardeşi, 71'inin (%24) 2 kardeşi, 30'unun (%10,1) 3 kardeşi, 18'inin (%6,1) 4 kardeşi ve 2'sinin (%0,7) 5 kardeşi vardır. Bu veriler ışığında katılımcıların çoğunluğunun tek kardeşe sahip oldukları ve iki çocuklu ailelere mensup oldukları söylenebilir.

Çizelge 5. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Aile Özelliklerine İlişkin Dağılımları

Aile Özellikleri	n	%
Ailenin Yaşadığı Yer		
Şehir (il-ilçe)	257	86,8
Kırsal (köy-kasaba)	39	13,2
Toplam	296	100,0
Aile Gelir Düzeyi		
Dar gelirli	48	16,2
Orta gelirli	216	73,0
Yüksek gelirli	32	10,8
Toplam	296	100,0
Aile Tipi		
Parçalanmış aile	62	20,9
Çekirdek aile	215	72,6
Geniş aile	19	6,4
Toplam	296	100,0
Kardeş Durumu		
Kardeşim var	241	81,4
Kardeşim yok	55	18,6
Toplam	296	100,0
Kardeş Sayısı		
1 kardeş	120	40,5
2 kardeş	71	24,0
3 kardeş	30	10,1
4 kardeş	18	6,1
5 kardeş	2	0,7
Kardeşim Yok	55	18,6
Toplam	296	100,0
Anne Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	6	2,0
İlkokul	101	34,1
Ortaokul	46	15,5
Lise	97	32,8
Önlisans	15	5,1
Lisans	31	10,5
Lisansüstü	0	0,0
Toplam	296	100,0
Baba Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	0	0,0
İlkokul	73	24,7
Ortaokul	58	19,6
Lise	105	35,5
Önlisans	14	4,7
Lisans	44	14,9
Lisansüstü	2	0,7
Toplam	296	100,0
Anne Tutumu		
Baskıcı	27	9,1
Demokratik	52	17,6
Hoşgörülü	210	70,9
İlgisiz	5	1,7
Eksik Veri	2	0,7
Toplam	296	100,0

Çizelge 5-devamı

Baba Tutumu		
Baskıcı	38	12,8
Demokratik	59	19,9
Hoşgörülü	151	51,0
İlgisiz	45	15,2
Eksik Veri	3	1,0
Toplam	296	100,0

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin verdikleri yanıtlar ışığında 101'inin (%34,1) annesi ilkokul, 97'sinin (%32,8) lise, 46'sının (%15,5) ortaokul, 31'inin (%10,5) lisans, 15'inin (%5,1) önlisans mezunu olduğu ve 6'sının (%2) okur-yazar olmadığı saptanmıştır. Anne eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcı bulunmamaktadır.

Katılımcıların baba eğitim düzeyine verdikleri yanıtlara göre 105'inin (%35,5) babası lise, 73'ü (%24,7) ilkokul, 58'i (%19,6) ortaokul, 44'ü (%14,9) lisans, 14'ü (%4,7) önlisans ve 2'si (%0,7) lisansüstü mezunudur. Babası okur-yazar olmayan katılımcı bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinden 210'u (%70,9) anne tutumunu hoşgörülü, 52'si (%17,6) demokratik, 27'si (%9,1) baskıcı ve 5'i (%1,7) ilgisiz algılamaktadır. Katılımcılardan 2'si (%0,7) anne tutumlarına ilişkin bilgi paylaşmamıştır.

Araştırma bulgularına göre katılımcılardan 151'i (%51) baba tutumunu hoşgörülü, 59'u (%19,9) demokratik, 45'i (%15,2) ilgisiz ve 38'i (%12,8) baskıcı olarak algılamaktadır. Katılımcılardan 3'ü (%1) baba tutumlarına dair bilgi paylaşmamıştır.

4.3. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Deneyim ve Mesleğe Yönelik Düşüncelerine İlişkin Dağılımları

Bu başlık altında turizm rehberliği öğrencilerinin turizm sektöründeki deneyimlerine ve mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini icra etmelerine ilişkin isteklilik durumları hakkındaki dağılımlara yer verilmiştir. Katılımcılardan staj durumları, staj dışında turizm sektörüne çalışıp çalışmadıkları ve mezuniyet

sonrasında turist rehberliği mesleğini icra etmeye yönelik isteklilik durumlarına ilişkin bilgiler istenmiştir. Elde edilen verilere Çizelge 6’da yer verilmiştir.

Çizelge 6. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Deneyim ve Turist Rehberliği Mesleğini İcra Etme İstekliliklerine Yönelik Dağılımlar

Deneyim ve İsteklilik	n	%
Staj Durumu		
Yaptım	127	42,9
Yapmadım	169	57,1
Toplam	296	100,0
Turizm Sektöründe Çalışma		
Çalıştım	105	35,5
Çalışmadım	191	64,5
Toplam	296	100,0
Turist Rehberliği Mesleğini Yapma		
Yapmayı düşünüyorum	210	70,9
Yapmayı düşünmüyorum	86	29,1
Toplam	296	100,0

Çizelge 6 incelendiğinde katılımcılardan 169’unun (%57,1) staj yapmadığı ve 127’sinin (%42,9) staj yaptığı görülmektedir. Katılımcıların staj harici turizm sektöründe çalışma durumlarına bakıldığında 191’inin (%64,5) turizm sektöründe çalışmadığı ve 105’inin (%35,5) turizm sektöründe çalışmış olduğu görülmektedir.

Katılımcılara mezuniyet sonrası turist rehberliğini yapmaya yönelik istekliliklerini belirlemek üzere “mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleği ile ilgili düşünceleriniz?” sorusu sorulmuştur. Soruya 210 (%70,9) turizm rehberliği öğrencisi “turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünüyorum” yanıtını verirken 86’sı (%29,1) “turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünmüyorum” yanıtını vermiştir.

4.5. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi

Turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan ölçeğe ilişkin ifadelerin kendi içlerindeki tutarlılığın ölçülerek güvenilirlik katsayısının belirlenmesinde yaygın olarak kullanılan Cronbach’s Alpha tekniğinden yararlanılmıştır. Güvenirlik katsayısı 0 ve 1 arasında değerler almaktadır. Alınan değer 1’e yaklaştıkça güvenilirlik artarken, alınan değer

0'a yaklaştıka güvenirlik azalmaktadır. Cronbach's Alpha katsayısının 0,7 ve üstünü ifade etmesi halinde ölçeğin iyi güvenirlikte olduğu kabul edilmektedir (Kılıç, 2016, s. 47). Ölçeğin güvenirlik analizine ilişkin bulgulara izelge 7'de yer verilmiştir.

Çizelge 7. Algılanan Sosyal Yetkinlik leği Cronbach's Alpha Testi Sonucu

Ölçek	α	N
Algılanan Sosyal Yetkinlik leği	0,794	6

Bu araştırmada kullanılan ve 6 ifadeden oluşan algılanan sosyal yetkinlik leğinin güvenirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha katsayısının " $\alpha = 0,794$ " olduğu grlmştir. Elde edilen katsayı ölçeğin oldukça güvenilir düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

4.6. Algılanan Sosyal Yetkinlik leğine İlişkin Faktör Analizi

Faktör analizi yaygın olarak kullanılan ve birden fazla değişkene ait istatistiklerin elde edildiği tekniklerden biridir. Faktör analizi birbiriyle ilişkisi bulunan çok sayıdaki değişkeni öz, anlamlı ve birbiri ile bağımsız faktörler haline getirme sürecidir (Kalaycı, 2010, s. 322). Bu işlem için açımlayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki faktör analiz yöntemi bulunmaktadır. Ancak analiz sürecinden önce örneklem verilerinin faktör analizine uygunluk derecesinin belirlenmesi gerekliliği mevcuttur. Bu araştırmadan elde edilen örneklem verilerinin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testleri uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testlerine ilişkin bulgulara izelge 8'de yer verilmiştir.

Çizelge 8. Algılanan Sosyal Yetkinlik leğine ait KMO - Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) rneklem Yeterliliği		0,812
Bartlett's Küresellik Testi	Approximate Chi-Square (Yaklaşık Ki Kare)	552,217
	df (Serbestlik Derecesi)	15
	Significance (Anlamlılık)	0,000

Yapılan analiz sonucunda algılanan sosyal yetkinlik ölçeği için KMO örneklem yeterliliği değeri, 0,812 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen değer örneklem büyüklüğünün “iyi” derecede olduğunu ifade etmektedir. Bartlett’s küresellik testi sonucu ise 552,217 $p < 0,000$ olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında örneklemin faktör analizi için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ifadeler arasındaki ilişkiden yola çıkılarak ölçeği daha kolay açıklanabilir hale getirmek üzere ifadelerin kümelendiği faktörler bulmaya yönelik gerçekleştirilen (Brown, 2009) “açımlayıcı faktör analizi” yapılmıştır. Ölçeğe ait tek faktöre ilişkin ifadelerin faktör yükleri ve faktörün varyans yüzdesine Çizelge 9’da yer verilmiştir.

Çizelge 9. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktör Yükleri	Öz Değer	Varyans (%)
İfade 1	0,812	3,066	51,104
İfade 2	0,809		
İfade 3	0,780		
İfade 4	0,759		
İfade 5	0,615		
İfade 6	0,434		
Cronbach’s Alpha Katsayısı: $\alpha = ,794$			
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliliği: ,812			
Bartlett’s Küresellik Testi: $p < 0.000$ (Ki-kare = 552,217 df = 15)			

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinin altı ifadesi tek faktör altında toplanmıştır. Yüklendiği faktörle örtüşmeyen ifade bulunmadığından ölçekten ifade çıkarılmamıştır. Altı ifadeden oluşan algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinin tek faktörü 51,104 yüzdesiyle tanımlanmaktadır. Bu yüzde toplam faktör farklarının yüzdesini de ifade etmektedir.

Algılanan sosyal yetkinlik ölçeğine ilişkin Aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Çizelge 10’da ifade edilmiştir.

Çizelge 10. Algılanan Sosyal Yetkinlik Ölçeğine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İfadeler	$\bar{x}$	s.s
İfade 1	4,14	0,892
İfade 2	4,27	0,752
İfade 3	4,07	0,990
İfade 4	4,15	0,970
İfade 5	4,17	0,783
İfade 6	4,12	0,836
Toplam	4,15	0,870

Algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinde yer alan ifadelerin toplandığı faktörün aritmetik ortalaması $\bar{x} = 4,15$ ve standart sapması ise $s.s = 0,870$ olarak tespit edilmiştir. Turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik ifadelerine çoğunlukla “katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir.

İfadelere ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde “*diğer insanlara yardımcı olurum*” ifadesinin ($\bar{x} = 4,27$) en yüksek aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye çoğunlukla “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri anlaşılmaktadır. En düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifadenin ise “*sahip olduklarımı diğer insanlarla paylaşıyorum*” ($\bar{x} = 4,07$) olduğu ve katılımcıların bu ifadeye çoğunlukla “katılıyorum” cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

4.6.1. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerine İlişkin Dağılımları

Turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik ölçeğindeki ifadelerin toplam aritmetik ortalaması, sosyal yetkinlik düzeyini ifade etmektedir. Elde edilen aritmetik ortalamalar Çizelge 3’te belirtilen ölçüt aralıklarına göre değerlendirilerek araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal yetkinlik düzeylerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına Çizelge 11’de yer verilmiştir.

Çizelge 11. Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerine İlişkin Dağılımları

Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi	n	%
Düzye		
Düşük Düzey	31	10,5
Orta Düzey	159	53,7
Yüksek Düzey	106	35,8
Toplam	296	100,0

Çizelge 11 incelendiğinde katılımcılardan 159'unun (%53,7) orta, 106'sının (%35,8) yüksek ve 31'inin (%10,5) düşük algılanan sosyal yetkinlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin çoğunlukla orta düzeyde olduğu söylenebilir.

4.7. T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin demografik özellikler, aile özellikleri, mesleki deneyim ve isteklilik durumlarına ilişkin değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem T testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

4.7.1. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Demografik Özelliklere İlişkin Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Çizelge 12'de algılanan sosyal yetkinlik düzeyinin demografik değişkenlere göre değerlendirilmesine ilişkin bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları görülmektedir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini cinsiyet değişkenine göre değerlendirmek için bağımsız T testi yapılmıştır. Kadın turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,22$) ile erkek turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,07$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($t=2,138$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Çizelge 12. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesine İlişkin bağımsız T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

			Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi					
Değişkenler			n	$\bar{x}$	s.s	t/F	p	fark
Cinsiyet	1	Kadın	156	4,22	0,511	2,138	0,033	1 > 2
	2	Erkek	140	4,07	0,681			
Yaş	1	18-19	60	3,99	0,581	2,863	0,037	4 > 1
	2	20-21	125	4,15	0,630			
	3	22-23	83	4,21	0,570			
	4	24 ve üzeri	28	4,36	0,539			
Sınıf	1	1. Sınıf	60	3,99	0,491	2,821	0,039	4 > 1
	2	2. Sınıf	73	4,14	0,621			
	3	3. Sınıf	80	4,16	0,606			
	4	4. Sınıf	83	4,28	0,631			
İkamet Yeri	1	Öğrenci Evi	102	4,24	0,597	1,687	0,170	-
	2	Yurt	159	4,08	0,587			
	3	Aile Evi	26	4,19	0,711			
	4	Apart	9	4,29	0,469			
İlkokul Dönemi	1	İl	95	4,12	0,662	1,327	0,267	-
	2	İlçe	136	4,22	0,574			
	3	Mahalle	32	4,05	0,663			
Ortaokul Dönemi	1	İl	92	4,11	0,669	1,631	0,198	-
	2	İlçe	146	4,22	0,571			
	3	Mahalle	25	4,01	0,685			
Lise Dönemi	1	İl	113	4,09	0,658	1,187	0,307	-
	2	İlçe	139	4,21	0,601			
	3	Mahalle	13	4,23	0,438			
Sağlık Durumu	1	Kronik Hastalık veya Engel Var	25	4,22	0,713	0,594	0,553	-
	2	Kronik Hastalık veya Engel yok	271	4,15	0,591			
Etkinlik Katılımı	1	Katılıyorum	160	4,28	0,581	3,941	0,000	1 > 2
	2	Katılmıyorum	136	4,01	0,592			
Etkinlik Tercihi	1	Turistik	42	4,29	0,597	1,142	0,335	-
	2	Kültürel	65	4,28	0,547			
	3	Sportif	24	4,22	0,651			
	4	Topluluk	8	4,64	0,314			

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini yaş değişkenine göre değerlendirmek için tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır. 24 yaş ve üzeri turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,36$) ile 18-19 yaş aralığındaki algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=3,99$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($F=2,863$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini sınıf değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda 4. sınıfa giden katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,28$) ile 1. sınıfa giden katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=3,99$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($F= 2,821$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini ikamet yeri ($F=1,687$; $p>0,05$), ilkökul döneminin geçirildiği yer ($F=1,327$; $p>0,05$), ortaokul döneminin geçirildiği yer ($F=1,631$; $p>0,05$) ve lise döneminin geçirildiği yer ($F=1,187$; $p>0,05$) değişkenlerine göre değerlendirmek için yapılan tek yönlü varyans analizleri (Anova) sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini sağlık durumu ($t=,594$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan bağımsız T testi sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini sosyal ve kültürel etkinliklere katılım değişkenine göre değerlendirmek için yapılan bağımsız T testi sonucunda, sosyal ve kültürel etkinliklere katılanların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,28$) ile katılmayanların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,01$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($t=3,941$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini tercih edilen sosyal ve kültürel etkinlik ($F=1,142$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

4.7.2. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Aile Özelliklerine İlişkin Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Çizelge 13’de algılanan sosyal yetkinlik düzeyinin aile özelliklerine ait değişkenlere göre değerlendirilmesine ilişkin bağımsız T testi ve tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçlar yer almaktadır.

Çizelge 13’de yer alan sonuçlara göre, katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini ailenin yaşadığı yer ($t=1,144$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan bağımsız T testi sonucunda anlamlı bir fark tespit edilemediği görülmektedir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini aile gelir düzeyine göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda aileleri orta gelirli olan katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,24$) ile aileleri dar gelirli olan katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=3,86$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($F= 8,684$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Çizelge 13. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi ve Aile Özelliklerine İlişkin Bağımsız T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

			Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi					
Değişkenler			n	$\bar{x}$	s.s	t/F	p	fark
Ailenin Yaşadığı yer	1	Şehir	257	4,17	0,594	1,144	0,254	-
	2	Kırsal	39	4,05	0,645			
Aile Gelir Düzeyi	1	Dar	48	3,86	0,706	8,684	0,000	2 > 1
	2	Orta	216	4,24	0,562			
	3	Yüksek	32	4,04	0,545			
Aile Tipi	1	Parçalanmış	62	4,04	0,631	1,399	0,249	-
	2	Çekirdek	215	4,19	0,594			
	3	Geniş	19	4,13	0,570			
Kardeş Durumu	1	Var	241	4,16	0,609	0,463	0,643	-
	2	Yok	55	4,12	0,569			
Kardeş Sayısı*	1	Bir Kardeş	119	4,21	0,550	0,715	0,544	-
	2	İki Kardeş	71	4,13	0,695			
	3	Üç Kardeş	30	4,05	0,679			
	4	Dört Kardeş	20	4,20	0,526			

Çizelge 13-devamı

Anne Eğitim Düzeyi**	1	İlkokul	107	4,23	,558	0,767	0,548	-
	2	Ortaokul	46	4,07	,657			
	3	Lise	97	4,12	,643			
	4	Önlisans	15	4,20	,531			
	5	Lisans	31	4,12	,562			
Baba Eğitim Düzeyi***	1	İlkokul	73	4,25	,555	0,897	0,466	-
	2	Ortaokul	58	4,18	,574			
	3	Lise	105	4,09	,633			
	4	Önlisans	14	4,08	,601			
	5	Lisans	46	4,13	,492			
Anne Tutumu	1	Baskıcı	27	4,00	,574	1,235	0,297	-
	2	Demokratik	52	4,08	,749			
	3	Hoşgörülü	210	4,19	,566			
	4	İlgisiz	5	4,33	,513			
Baba Tutumu	1	Baskıcı	38	3,92	,537	3,435	0,017	3 > 1
	2	Demokratik	59	4,18	,655			
	3	Hoşgörülü	151	4,24	,602			
	4	İlgisiz	45	4,04	,530			
Notlar:								
*Homojen dağılım sağlanması için 5 Kardeş frekansı 4 Kardeş frekansında değerlendirilmiştir.								
**Homojen dağılım sağlanması için okur-yazar değil frekansı ilkokul frekansında değerlendirilmiştir.								
*** Homojen dağılım sağlanması için lisansüstü frekansı lisans frekansında değerlendirilmiştir.								

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini aile tipi ($F=1,399$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini kardeş durumu ($t=,463$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan bağımsız T testi sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini kardeş sayısı ($F=,715$; $p>0,05$) değişkenine göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini anne eğitim düzeyi ($F=,767$; $p>0,05$), baba eğitim düzeyi ($F=,897$; $p>0,05$) ve anne tutumu ($F=1,235$;

$p > 0,05$) değişkenlerine göre değerlendirmek için yapılan tek yönlü varyans analizleri (Anova) sonucunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini baba tutumuna göre değerlendirmek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda babaları hoşgörölü tutum sergileyen katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,24$) ile babaları baskıcı tutum sergileyen katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=3,92$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($F= 3,435$; $p < 0,05$) tespit edilmiştir.

4.7.3. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyinin Staj Durumu, Deneyim ve İstekliliğe İlişkin Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Çizelge 14'te algılanan sosyal yetkinlik düzeyinin staj durumu, sektör deneyimi ve turist rehberliği mesleğine isteklilik durumlarına ait değişkenlere göre değerlendirilmesine ilişkin bağımsız T testi sonuçları yer almaktadır.

Çizelge 14. Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi ve Staj Durumu, Deneyimi ve İstekliliğe İlişkin bağımsız T Testi Sonuçları

Değişkenler	Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeyi							
			n	$\bar{x}$	s.s	t	p	fark
Staj Durumu	1	Staj Yaptım	127	4,24	0,651	2,028	0,044	1 > 2
	2	Staj Yapmadım	169	4,09	0,555			
Sektör Deneyimi	1	Turizm Sektöründe Çalıştım	105	4,29	0,608	2,942	0,004	1 > 2
	2	Turizm Sektöründe Çalışmadım	191	4,05	0,586			
Turist Rehberliği Mesleğine İsteklilik	1	Turist Rehberliği Mesleğini Yapmayı Düşünüyorum	210	4,25	0,527	4,644	0,000	1 > 2
	2	Turist Rehberliği Mesleğini Yapmayı Düşünmüyorum	86	3,91	0,697			

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini staj durumlarına göre değerlendirmek üzere yapılan T testi sonucunda, staj yapan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,24$) ile staj yapmayan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,09$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 2,028$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini turizm sektöründe çalışmış olma durumlarına göre değerlendirmek üzere yapılan T testi sonucunda, turizm sektöründe çalışmış olan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,29$) ile turizm sektöründe çalışmamış olan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,05$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 2,942$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapma isteklilikleri açısından değerlendirmek üzere yapılan T testi sonucunda, mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmaya istekli olan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=4,25$) ile turist rehberliği mesleğini yapmaya istekli olmayan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ($\bar{x}=3,91$) arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 4,644$; $p<0,05$) tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Algılanan sosyal yetkinlik düzeyini belirlemek üzere Anderson-Butcher, Iachini ve Amorose (2007) tarafından geliştirilen, Sarıçam vd. (2013) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmış olan algılanan sosyal yetkinlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya 156 kadın, 140 erkek olmak üzere toplam 296 turizm rehberliği öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri orta düzey ($\bar{x} = 4,15$) olarak belirlenmiştir. Frekans bazında 109 öğrencinin yüksek, 159 öğrencinin orta ve 31 öğrencinin düşük algılanan sosyal yetkinlik düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

5.1. Araştırma Sorularına İlişkin Yanıtlar ve Tartışma

Bu araştırmanın temel amacını oluşturan turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi yanında, belirlenen düzeyler arasında turizm rehberliği öğrencilerine ilişkin demografik özellikler, aile özellikleri, staj durumu, turizm sektöründe çalışma deneyimi ve turist rehberliği mesleğini yapma istekliliği değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılıklar bulunup bulunmadığının tespiti için araştırma soruları oluşturulmuştur. Bu başlık altında Araştırma soruları, bağımsız T testleri ve tek yönlü varyans analizleri (Anova) sonuçları ışığında yanıtlanmıştır.

Çizelge 15'te araştırma sorusu-1'e ilişkin yanıtlara yer verilmiştir.

Çizelge 15. Araştırma Sorusu-1 Yanıtları

Araştırma Sorusu-1		Yanıt
Katılımcıların cinsiyetlerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında	anamlı bir fark var mıdır?	Evet
Katılımcıların yaş aralıklarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Evet
Katılımcıların sınıflarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında	anamlı bir fark var mıdır?	Evet
Katılımcıların ikamet yerlerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların sağlık durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır

Kadın turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile erkek turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($t=2,138$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların cinsiyetlerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. Bu bağlamda kadın katılımcıların sosyal yetkinlik düzeylerinin Torres ve Solberg (2001), Connolly (1989), Pinto vd. (2012), Jones vd. (2015), Kaşık (2009), Bozkurt (2016), Yıldız (2017), Sürmeli (2018), Mallı (2019), Mavioglu (2018), Uygun (2018), Yuvacı (2019) ve Korbek’in (2019) çalışmalarına paralel olarak erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Şencan (2009), Güneş (2011), Nalbant (2016), Ateş (2016), Çelik (2016) ve Fırıncioğlu’nun (2005) çalışmalarına bakıldığında erkek katılımcıların sosyal yetkinlik düzeylerinin kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal yetkinlik düzeyi pek çok değişkenden etkilenen bir yapıdadır. Bu nedenle cinsiyetle birlikte sosyal yetkinlik düzeyine etkisi bulunduğu bilinen değişkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde büyük çoğunluğunun okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim dönemlerindeki çocukları konu aldığı görülmektedir. Sosyal yetkinliklerin zaman ve deneyim ile gelişim göstermekle birlikte yaşanan çevre, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve anne-baba tutumları gibi değişkenlerden de etkilendiği bilinmektedir. Bu bağlamda cinsiyet değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyini tek başına etkileyen bir faktör olmadığını ve gelecekteki çalışmalarda birbiriyle paralel olmayan sonuçlara ulaşılacağını söylemek mümkündür.

Tartışmaya ek olarak, kadın turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin erkeklere oranla yüksek olması, gelecekte turist rehberliği mesleğini üstün başarıyla icra etmelerine olanak sağlayacağını söylemek mümkündür. Turist rehberlerinin temsil ve kültür elçiliği rolleri göz önünde bulundurulduğunda, kadın turist rehberlerinin yetenekleri ve başarıları ülke imajının güçlenmesine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri yaş değişkenine göre değerlendirildiğinde 24 yaş ve üzeri turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile 18-19 yaş aralığındaki algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($F=2,863$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Tespit edilen farklılık, “katılımcıların yaş aralıklarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna “evet” yanıtını vermektedir. Bu bağlamda Jones vd. (2015), Bozkurt (2016), Yuvacı (2019) ve Korbek’in (2019) araştırma sonuçlarında olduğu gibi, sosyal yetkinlik düzeyinin yaş ile paralel olarak yükseldiğini söylemek mümkündür. 24 yaş ve üzeri öğrencilerin 18-19 yaş aralığındaki öğrencilere kıyasla hayatı daha uzun deneyimlemiş olmaları, onları sosyal ilişkilerde daha tecrübeli kılmaktadır. Sosyal yetkinlik düzeyi zaman içerisinde gelişen ve sosyal etkileşimlerden edinilen tecrübelerle bağlı olarak değişime uğrayan bir yapıdadır. Bu nedenle 24 yaş ve üzeri yetişkin bireylerin, henüz reşit olmuş 18-19 yaş aralığındaki bireylerden daha yüksek sosyal yetkinlik düzeyine sahip olmaları olağan kabul edilebilir.

Diğer yandan, Güneş (2011), Mallı (2019), Mavioğlu (2018) ve Uygun’un (2018) araştırma bulguları, yaş değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı düzeyde etkili olmadığını işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeni hakkındaki tartışmada da belirtildiği üzere, sosyal yetkinlik düzeyi pek çok değişkenden etkilenen bir yapıdadır. Bu nedenle benzer konu ve örneklem grupları üzerinde yapılan çalışmaların birbiriyle paralellik göstermemesi olağan bir durum olarak kabul edilebilir. Güneş (2011) üniversite öğrencilerini, Mallı (2019) yetişkinleri, Mavioğlu (2018) anaokulu çocuklarını ve Uygun (2018) okul öncesi çocukları konu alan çalışmalar gerçekleştirmiş ve erkeklerin sosyal yetkinlik düzeylerini kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olarak bulgulamışlardır. Bu araştırmaların konu aldığı yaş grupları birbirinden farklı olsa da, yaş değişkeni üzerinde ulaşılan sonuçlar

paraleldir. Okul öncesi çocukları konu alan Bozkurt (2016), Yuvacı (2019) ve Korbek'in (2019) çalışmaları ve okul öncesi dönemden erişkinliğe uzanan 20 yıllık bir süreçte gerçekleştirilen Jones vd.'nin (2015) çalışmaları paralel yaş grupları üzerinde gerçekleştirilmiş olup kadın katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Ancak birbirinden farklı yaş gruplarını konu alan çalışmalar ile paralel yaş gruplarını konu alan çalışmaların bulguları arasındaki farklılık, cinsiyet değişkeninin olduğu gibi, yaş değişkeninin de sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde tek başına etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri sınıf değişkenine göre değerlendirildiğinde 4. sınıfa giden katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile 1. sınıfa giden katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($F= 2,821$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Tespit edilen farklılık, "katılımcıların sınıflarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusuna "evet" yanıtını vermektedir. Bu farklılığın, yaş değişkeninde olduğu gibi 4. sınıfa giden öğrencilerin 1.sınıfa giden öğrencilere kıyasla daha çok tecrübe sahibi olmaları ve üniversite ortamında daha uzun süre bulunmalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Ulaşılan sonuç 11-20 yaş aralığındaki ergenleri konu alan Pinto vd.'nin (2012) çalışmaları ve lise öğrencilerini konu alan Fırıncioğlu'nun (2005) araştırma bulguları ile paralellik göstermekte ve katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri sınıf değişkeni ile birlikte yüksek değerler ifade etmektedir. Sınıf değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyine etkisi lisans düzeyinde eğitim gören öğrenciler açısından değerlendirilecek olursa, öğrencilerin üniversitede geçirdikleri zaman süresince kümülatif biçimde sosyal etkileşimler kurmaları ve sosyal-kültürel etkinliklere katılmaları yoluyla sosyal yetkinlikler geliştireceklerini söylemek mümkündür. Bu bağlamda 1. sınıfa giden öğrencilerin 4. sınıfa gidenlere kıyasla daha az sosyal etkileşim kurmuş ve sosyal-kültürel etkinliklere daha az katılmış olmaları dolayısıyla daha düşük sosyal yetkinlik düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Diğer yandan, Şencan (2009), Güneş (2011) ve Biçer'in (2009) çalışmalarında, sınıf değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sınıf değişkeni, sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen diğer değişkenler gibi tek başına etkili olmadığı gibi, gelecekteki

çalışmalarda da bu farklılığın diğer değişkenler dolayısıyla devam edeceğini söylemek mümkündür.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ikamet yeri değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=1,687$; $p>0,05$), tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların ikamet yerlerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. İlgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde katılımcının ikamet ettiği yerin (mekan) sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen bir değişken olarak değerlendirilmediği görülmüştür. Ancak niversite ğrencilerinin yurtlarda kalmaları, ğrenci evlerinde ev arkadaşlığı yapmaları ve niversite hayatlarını aile evinde sürdürmelerinin sosyal etkileşim miktarındaki farklılık dolayısıyla sosyal yetkinlik düzeylerini etkileyeceği varsayılmış ve ikamet yeri değişkeni araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri sağlık durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($t=,594$; $p>0,05$), tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların sağlık durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Sosyal yetkinlik düzeyini konu alan ilgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde sağlık durumunun sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen bir değişken olarak değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak engelli bireylerin engellilik durum ve seviyelerinin yaşamlarına negatif yönde etkisi bulunduğu ve bu nedenle sosyal gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir (zgr, 2011, s. 21). Sağlık durumu ve sosyal ilişkileri konu alan araştırmalar incelendiğinde sağlık ve engellilik durumlarının sosyal etkileşimler üzerinde etkisi bulunduğu görülmüştür. Örneğin zkan (2020) sağlığın sosyolojik boyutunu ele aldığı çalışmasında, sağlığın ve sosyal etkileşimlerin birbirini etkileyen değişkenler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca şahin (2015) engellilerde sosyal gelişim yetersizliklerini incelediği çalışmasında engelli bireylerin günlük ve sosyal yaşamlarında çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunların da sosyal gelişim yetersizliklerini doğurduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda sosyal etkileşimler yoluyla gelişim gösteren sosyal yetkinlik düzeyini değerlendirmek üzere sağlık durumu değişkeni araştırmaya dahil edilmiştir.

Çizelge 16’da araştırma sorusu-2’ye ilişkin yanıtlara yer verilmiştir.

Çizelge 16. Araştırma Sorusu-2 Yanıtları

Araştırma Sorusu-2		Yanıt
Katılımcıların ilkokul dönemlerini geçirdikleri yere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında	anlamli bir fark var mıdır?	Hayır
Katılımcıların ortaokul dönemlerini geçirdikleri yere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların lise dönemlerini geçirdikleri yere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ilkokul döneminin geçirildiği yer ($F=1,327$; $p>0,05$), ortaokul döneminin geçirildiği yer ($F=1,631$; $p>0,05$) ve lise döneminin geçirildiği yer ($F=1,187$; $p>0,05$) değişkenlerine göre değerlendirildiğinde anlamlı birer fark tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların ilkokul, ortaokul ve lise dönemlerinin geçirdikleri yerlere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç Çelik’in (2016) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Bu soru, ilgili alanyazın ve Jones vd. (2015), Junge vd. (2020) ve Fırat’ın (2018) çalışmalarında ortaya konan, sosyal yetkinliklerin çocukluk döneminde edinilmeye başladığı ve ergenlik döneminde gelişim gösterdiği bilgisi ışığında sorulmuştur. Ancak araştırma sonucunda önceki araştırmalarla paralellik göstermeyen bir sonuca ulaşılmış, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve lise dönemlerini geçirdikleri yerlerden etkilenmediği bulgulanmıştır. Söz konusu araştırma sorusuna ilişkin yanıtlar incelendiğinde ilkokul, ortaokul ve lise dönemlerinin çoğunlukla ilçelerde geçirildiği görülmektedir. Katılımcıların yaş aralıkları göz önünde bulundurulacak olursa, çocuklukları 90’lı yılların sonu ve 2000’li yıllarında başında geçmiş bir örneklem grubu olduğunu söylememiz mümkündür. Bu yıllarda iller ve ilçeler arasındaki gelişmişlik düzeyinin çok farklı olmaması dolayısıyla çocukluk ve ergenlik dönemlerini bu yıllarda geçiren bireylerin birbirine yakın sosyal yetkinlik düzeylerine sahip olmaları olağan karşılanabilir.

Çizelge 17’de araştırma sorusu-3’e ilişkin yanıtlara yer verilmiştir.

Çizelge 17. Araştırma Sorusu-3 Yanıtları

Araştırma Sorusu-3		Yanıt
Katılımcıların ailelerinin yaşadığı yere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında	anlamlı bir fark var mıdır?	Hayır
Katılımcıların aile gelir düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Evet
Katılımcıların aile tiplerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların kardeş durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların kardeş sayılarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların anne eğitim düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların anne tutumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Hayır
Katılımcıların baba tutumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında		Evet

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ailelerinin yaşadığı yere göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=1,687$; $p>0,05$), tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların ailelerinin yaşadığı yere göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç Çelik’in (2016) araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinin geçirildiği yerlerle ilgili tartışmada olduğu gibi, ilgili alanyazın ve önceki araştırmalar ailenin yaşadığı yerin bireyin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle ailenin yaşadığı yer değişkeni, katılımcıların çocukluk ve ergenlik dönemlerini aileleriyle birlikte geçirdikleri yerin sosyal yetkinlik düzeyleri üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Yaşanılan yer yalnızca çocuğun değil, yetişkinlerin de sosyal yetkinlik düzeyini etkilemektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin sosyal yetkinlik düzeyleri çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini de etkileyecektir. Ateş (2016) ve Fırat (2018) çalışmalarında ailenin yaşadığı yer değişkeninin katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğunu bulgulamışlardır. Bu bağlamda ailenin yaşadığı yer değişkeninin de diğer değişkenler gibi sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde tek başına etkisi bulunmayan bir değişken olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri aile gelir düzeylerine göre değerlendirildiğinde aileleri orta gelirli olan katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile aileleri dar gelirli olan katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark ($F= 8,684; p<0,05$) olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların aile gelir düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç, Jones vd. (2015) Hukkelberg vd. (2019), Şencan (2009), Biçer (2009), Fırıncıoğlu (2005), Fırat (2018) ve Mavioğlu'nun (2018) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili alanyazın ve önceki araştırmaların bulguları ışığında aile gelir düzeyinin bireyin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Nalbant (2016), Çelik (2016), Uygun (2018) ve Yuvacı'nın (2019) araştırmalarında aile gelir düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda diğer değişkenler gibi, aile gelir düzeyinin de sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde tek başına etkili olmadığını söylemek mümkündür. Dar gelirli aileler, orta ve yüksek gelirli ailelere nazaran çocuklarını kısıtlı imkanlar dahilinde yetiştirmektedirler. Gelir düzeyinin dar olması beraberinde bir geçim zorluğu getirmektedir. Ekonomik imkanların kısıtlılığı aile içi problemlere neden olmakta ve bireylerin psikolojik durumlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Orta ve yüksek gelirli ailelere oranla dar gelirli ailede yetişen bir bireyin sosyal yetkinlik düzeyinin daha düşük olacağı söylenebilir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri aile tipi değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=1,399; p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların aile tiplerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Çocuk gelişimi için en sağlıklı ortamın anne ve babanın bir arada olduğu parçalanmamış aile ortamı olduğu bilinmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2017, s. 396). Bu çalışmada, önceki araştırmalar ve ilgili alanyazından elde edilen bilgiler ışığında ebeveynlerin ayrı olmadığı çekirdek aileler ve büyükanne-büyükbabanın da aynı hane içerisinde yaşadığı ailelerde sosyal etkileşim gerçekleştirilen birey sayısının parçalanmış aileye nazaran daha yüksek olacağı varsayılarak katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri üzerinde etkisi olacağı varsayılmıştır. Nitekim Biçer'in (2009) araştırma bulguları bu

varsayımı destekler niteliktedir. Ancak araştırma sonucunda aile tipinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri kardeş durumuna göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($t=,463$; $p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların kardeş durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Kardeş durumu değişkenine yönelik önceki araştırmalar incelendiğinde Şencan (2009), Ateş (2016), Liman (2020), Uygun (2018) ve Yuvacı'nın (2019) çalışmalarında kardeşi olan katılımcıların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeşi olmayanlara nazaran anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. İlgili araştırmalar ışığında kardeş sahibi olmanın sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu varsayılmış ve sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen bir değişken olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Önceki araştırmaların çoğu bu varsayımı desteklerken, Nalbant'ın (2016) çalışmasında olduğu gibi katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri kardeş sayısına göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=,715$; $p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların kardeş sayılarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Ulaşılan bu sonuç, Nalbant'ın (2016) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Ancak ilgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde, algılanan sosyal yetkinlik düzeyinin kardeş sayısı değişkeninden anlamlı düzeyde etkilendiğini bulgulayan çalışmalara rastlanılmaktadır. Şencan (2009), Liman (2020), Uygun (2018) ve Yuvacı'nın (2019) araştırma bulgularına göre sosyal yetkinlik düzeyi kardeş sayısı ile paralel olarak yükselmektedir. Bu çalışmada anlamlı bir fark tespit edilememiş olsa da, önceki araştırmalar kardeş sayısı değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkili olduğunu işaret etmektedir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri anne eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=,767$; $p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların anne eğitim düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır.

Ulaşılan sonuç Nalbant (2016) ve Yuvacı'nın (2019) çalışmalarıyla paralellik gösterse de, Güneş (2011), Bozkurt (2016), Liman (2020), Biçer (2009), Fırat (2018) ve Uygun'un (2018) araştırma bulguları anne eğitim düzeyinin algılanan sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğuna işaret etmektedir. Önceki araştırmalar ve ilgili alanyazından elde edilen bilgiler, anne eğitim düzeyi arttıkça çocuğun sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiğini işaret etmektedir. Araştırma sonucunda anne eğitim düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı sonucuna ulaşılsa da, önceki araştırmalar bu değişkenin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu işaret etmektedir. Annelerin çocukları ile etkileşimlerinde sergiledikleri olumlu davranışların çocuğun olumlu sosyal davranışlar edinmesini ve sosyal yetkinlik sahibi olmasında etkili olduğu bilinmektedir (Eisenberg, Fabes, Guthrie, Murphy, Maszk, Holmgren ve Suh, 1996, s. 141). Ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olan çocukların düşük olanlara nazaran daha yüksek sosyal uyum ve sosyal beceriler geliştirme imkanı buldukları da bilinmektedir (Sarı, 2007, s. 4). Bu bilgiler ışığında anne-baba eğitim düzeyi değişkenlerinin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunduğu varsayılarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri baba eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=,897$; $p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre "katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusu "hayır" yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç Nalbant'ın (2016) araştırma bulgularıyla paralellik gösterse de (Güneş 2011), Bozkurt (2016), Liman (2020), Biçer (2009), Fırat (2018), Uygun (2018) ve Yuvacı'nın (2019) çalışma bulguları baba eğitim düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyini anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya koymaktadır. Anne-baba ve çocuklar arasındaki sosyal etkileşimlerin çocukların sosyal ve duygusal beceriler geliştirmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Liman, 2020, s. 16). Bu bağlamda eğitilmiş anne-babaların çocuklarının gelişimlerine dair ihtiyaçları hakkında eğitim düzeyi düşük anne-babalara nazaran daha çok bilgi sahibi olduklarını söylemek mümkündür.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri anne tutumuna göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark ($F=1,235$; $p>0,05$) tespit edilememiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların anne tutumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “hayır” yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç Çelik’in (2016) araştırma bulguları ile paralellik gösterse de, Ateş (2016), Saltalı ve Arslan (2012) ve Uygun’un (2018) çalışmalarında anne tutumunun bireyin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı düzeyde etkisi bulunduğu görülmektedir. Bireyin çocukluk döneminde en çok sosyal etkileşime girdiği kişiler olan anne ve babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışların çocuğun edineceği sosyal davranış ve yetkinlikler üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Mahoney ve MacDonald, 2007, s.114). Bireylerin pozitif kişilik özellikleri edinmelerinde ve sosyal gelişimlerinde anne-baba tutumunun önemli bir etkisi bulunmaktadır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2017, s. 396). Bu bağlamda önceki araştırmalar ve ilgili alanyazından elde edilen bilgiler ışığında anne ve baba tutumunun sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu varsayılarak anne-baba tutumu değişkenleri araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri baba tutumuna göre değerlendirildiğinde babaları hoşgörülü tutum sergileyen katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile babaları baskıcı tutum sergileyen katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark ($F= 3,435$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “katılımcıların baba tutumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. Ulaşılan sonuç, Ateş (2016), Saltalı ve Arslan (2012) ve Uygun’un (2018) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Türk aile yapısında genel olarak çocuk bakımı annenin sorumluluğunda iken, baba ise anne ve çocukların geçimi ve hanenin ekonomisinden sorumludur (Evans, 1997, s. 24). Ekonomik sorumluluk çerçevesinde gelişen babanın baskın rolü, çocuklar üzerinde anneye göre daha çok söz sahibi olmasına olanak sağlamaktadır. Hoşgörülü tutum sergileyen babaların çocukları, kendi kararlarını verme özgürlüklerinin yanı sıra baba desteğine de sahiptirler. Bu sayede çocuklar baskı ve strese maruz kalmaksızın özgüven ve sosyal yetkinlikler geliştirme imkanı bulmaktadırlar. Baskıcı tutum sergileyen babaların çocukları ise, daha yüksek baskı altında olmaları ve davranışlarının yoğun biçimde kontrol altında olması sebepleriyle baskı ve stres altında hissedeceklerdir. Bu baskı ve stres, yüksek

kaygı düzeyine ve özgüvensizliğe neden olarak sosyal yetkinliklerin gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir.

Çizelge 18’de araştırma sorusu-4 yanıtına yer verilmiştir.

Çizelge 18. Araştırma Sorusu-4 Yanıtı

Araştırma Sorusu-4	Yanıt
Turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?	Evet

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumlarına göre değerlendirildiğinde sosyal ve kültürel etkinliklere katılan turizm rehberliği öğrencileri ile katılmayan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($t=3,941$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “Turizm rehberliği öğrencilerinin sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. İlgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumunun sosyal yetkinlik düzeyi üzerindeki etkisini yalnızca Ateş’in (2016) ele aldığı görülmüştür. Bu bağlamda sosyalleşmek ve dolayısıyla sosyal yetkinlik kazanmaya olanak sağlayan sosyal ve kültürel etkinliklere katılım değişkeninin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkili olduğu varsayılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda bulgular Ateş’in (2016) çalışması ile paralellik göstermiştir. Sosyal ve kültürel etkinlikler, bireylere bilgi ve yetkinliklerini güçlendirme olanağı sağlamaktadır. Sosyal ve kültürel etkinliklere katılan bireyler katılmayanlara nazaran daha çok sosyalleşme imkanı bulmaktadırlar. Sosyal yetkinlik, sosyal çevreden alınan geribildirimler neticesinde algılanarak gelişim gösteren, bir bakıma kendi kendini besleyen bir mekanizmadır. Sosyal ve kültürel etkinlikler bireylere fiziksel ve psikolojik iyi olma imkanı sağlamakla birlikte özgüven ve öz yeterlilik bilinci de kazandırmaktadır. Mesleki açıdan bakıldığında da, turizm sosyal bir olaydır ve turist rehberi sosyal ve kültürel bir etkinliğin baş aktörüdür. Bu bağlamda sosyal ve kültürel etkinliklere katılmanın turizm rehberliği öğrencileri için gelecekte mesleğin icrasında ihtiyaç duyacakları sosyal yetkinlikleri edinmeleri ve turist rehberliği mesleğine hazır hale gelmelerine katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Çizelge 19. Araştırma sorusu-5, Araştırma sorusu-6 ve Araştırma sorusu-7'ye İlişkin Yanıtlar

Araştırma Sorusu-5	Yanıt
Turizm rehberliği öğrencilerinin staj yapıp yapmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?	Evet
Araştırma Sorusu-6	
Turizm rehberliği öğrencilerinin turizm sektöründe çalışmış olup olmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?	Evet
Araştırma Sorusu-7	
Turizm rehberliği öğrencilerinin mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmaya isteklilik durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?	Evet

Çizelge 19'da Araştırma sorusu-5, araştırma sorusu-6 ve araştırma sorusu-7'ye ilişkin yanıtlara yer verilmiştir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri staj yapıp yapmama durumlarına göre değerlendirildiğinde staj yapan turizm rehberliği öğrencileri ile staj yapmayan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 2,028$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “Turizm rehberliği öğrencilerinin staj yapıp yapmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. Sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen değişkenleri tespit etmek amacıyla ilgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelenmiş, ancak sosyal yetkinlik düzeyi ile staj durumunun ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Lisans eğitimi gören üniversite öğrencilerinin yaptıkları stajın iş hayatının ilk adımı olmasıyla birlikte; mesleki beceriler edinilmesi, sektör deneyimi kazanılması ve meslek yaşamı hakkında tecrübe sahibi olunmasına katkı sağladığı bilinmektedir. Turizm rehberliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin mezun olabilmeleri için turizm sektöründe üç ay staj yapma zorunlulukları bulunmaktadır. Sağladığı mesleki faydaların yanında sosyal hareketlilik ihtiva eden turizm sektörü içerisinde gerçekleştirilen stajın, sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olacağı varsayılarak staj durumu değişkeni araştırmaya dahil edilmiştir. Staj süreci turizm rehberliği öğrencilerini turizm sektörü ile tanıştırmakta ve meslek yaşamlarına hazırlanma imkanı tanımaktadır. Turizm sektörü içerisinde gerçekleştirilen staj sürecinde turizm rehberliği öğrencileri turistler ve turizm çalışanları ile doğrudan ve dolaylı olarak sosyal etkileşimlerde bulunmaktadırlar. Araştırma bulguları ışığında, emek-yoğun

yapıdaki turizm sektöründe gerçekleştirilen stajın öğrencilere pratik düşünme, problem çözme ve sektörü tanıma imkanları sunmasının yanı sıra sosyal yetkinlik düzeylerini artırmalarına da olanak sağladığını söylemek mümkündür.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri turizm sektöründe çalışmış olup olmama durumlarına göre değerlendirildiğinde turizm sektöründe çalışmış olan öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile çalışmamış olan öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 2,942$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “Turizm rehberliği öğrencilerinin turizm sektöründe çalışmış olup olmama durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. Sosyal yetkinlik üzerine yapılmış çalışmalar incelendiğinde, sektör deneyimini sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen bir değişken olarak ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Elde edilen sonucun staj yapıp yapmama durumundan elde edilen sonuçla paralel olduğu görülmektedir. Sosyal bir olay olarak nitelendirilen turizmde çalışmış olan bireylerin, çalışmamış olan bireylere nazaran daha fazla sosyal etkileşim kurmuş olmaları nedeniyle daha yüksek sosyal yetkinlik düzeyine sahip olacakları varsayılarak sektör deneyimi değişkeni araştırmaya dahil edilmiştir. Nitekim araştırma bulguları ışığında turizm sektöründe çalışmış olan katılımcıların sosyal yetkinlik düzeyleri ile çalışmamış olanlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu bağlamda sektör deneyiminin sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen bir değişken olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında turizm sektöründe çalışarak kazanılan deneyim ve yetkinliklerin, turist rehberliği mesleğinin icrasında da büyük fayda sağlayacağı da söylenebilir.

Katılımcıların algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmaya isteklilik durumlarına göre değerlendirildiğinde mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünen öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri ile yapmayı düşünmeyen öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ($t= 4,644$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “Turizm rehberliği öğrencilerinin mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmaya isteklilik durumlarına göre algılanan sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu “evet” yanıtını almıştır. İlgili alanyazın ve önceki araştırmalar incelendiğinde, mesleğe isteklilik durumunun sosyal yetkinlik düzeyi ile ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak turist rehberliği

mesleği, yüksek sosyal etkileşim ve iletişim becerileri gerektiren bir meslektir. Mesleğin gerektirdiği özellik ve yetkinlikler eğitim ve deneyim yoluyla kazanılabilir olsa da, turist rehberliği bazı temel karakteristik özellikler ve sosyal yetkinlikler gerektirmektedir. İlgili alanyazın bölümünde de ifade edildiği üzere, turist rehberinin sahip olması gereken yetenek ve yetkinliklerin büyük çoğunluğunu sosyal yetkinlikler oluşturmaktadır. Bu bağlamda turist rehberliği mesleğine istekli olmanın, sosyal yetkinlik düzeyi ile ilişkili olduğu varsayılmış ve mesleğe isteklilik değişkeni araştırmaya dahil edilmiş ve varsayıma paralel olarak sosyal yetkinlik düzeyi yüksek olan katılımcıların turist rehberliği mesleğini yapmaya istekli oldukları bulgulanmıştır. Bu nedenle turizm rehberliği bölümünü gelecekte turist rehberliği mesleğini yapmak üzere tercih eden öğrencilerin temelde bu mesleğe yatkın olduklarını ve mesleğin gerektirdiği sosyal yetkinliklere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Turizm rehberliği öğrencileri, lisans eğitimleri süresince turist rehberliği mesleğini başarıyla icra etmelerini sağlayacak bilgi düzeyine ulaşacak ve sosyal yetkinlik düzeylerini artıracaklardır. Eğitimin yanında, staj süreci sayesinde turizm sektörü ile tanışacak ve geleceğin başarılı turist rehberleri olarak ülke ve mesleklerini en iyi şekilde temsil edeceklerdir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda yükseköğretim kurumlarına, akademisyenlere ve gelecekteki çalışmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Yükseköğretim kurumlarına yönelik öneriler: Araştırma evrenini temsil eden örneklem grubunun algılanan sosyal yetkinlik düzeyi $\bar{x} = 4,15$ ile “orta düzey” olarak belirlenmiştir. Belirlenen düzey yüksek düzeye yakın bir değer teşkil etmektedir. Turizm rehberliği öğrencilerinin turist rehberliği mesleğinin başarıyla icrası için gereken sosyal yetkinlik düzeyine ulaşmaları hususunda alan derslerinin yanında sosyal yetkinlikleri artırmaya yönelik interaktif etkinlikler düzenlenebilir. Teorik derslerin yanında, öğrencilerin birbirileri ile sosyalleşeceği, özgüven ve öz yeterlilik düzeylerini artırma fırsatı bulacakları interaktif uygulamalı derslerin de

verilmesi, öğrencilerin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin yükselmesine olanak sağlayacaktır.

Belirli aralıklarla turizm rehberliği öğrencilerinin birbirileri ile arkadaşlıklar kurmalarına fırsat tanıyacak etkinlikler düzenlenmesi ve düzenlenen etkinliklerin koordinasyon ve yönetim sorumluluğunun öğrencilere verilmesi de sosyal yetkinlik düzeylerini geliştirmeye fayda sağlayabilir. Yardım ve dayanışma faaliyetleri düzenlenmesi aracılığıyla turizm rehberliği öğrencilerinin yardımseverlik ve paylaşma duygularının gelişmesi sağlanabilir. Böylelikle turizm rehberliği öğrencileri empati düzeylerini artırarak sosyal etkileşimlerinde pozitif davranışlar sergilemeyi alışkanlık haline getireceklerdir. Bu durum sosyal yetkinlik düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Akademisyenlere yönelik öneriler: Araştırma bulgularına göre mezuniyet sonrası turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünmeyenlerin sayısı azımsanmayacak derecede yüksektir. Turizm rehberliği bölümünde öğrenim görmelerine rağmen gelecekte turist rehberliği mesleğini yapmaya istekli olmamaları ciddi bir durumdur. Turizm rehberliği öğrencilerinin turist rehberliği mesleğine duydukları ilgi ve sevginin artırılması hususunda akademisyenlere de sorumluluk düşmektedir. Turist rehberliği mesleğinin öğrencilere sevdirmesi, onlara mesleğin gerektirdiği yetkinlik düzeyine ulaşmalarında ihtiyaç duydukları motivasyonu sağlamada etkili olabilir. Sosyal yetkinlik düzeyi yüksek öğrenciler, gelecekte mesleklerini severek icra edecek, ülke ve meslek imajını en iyi şekilde temsil edeceklerdir.

Gelecekteki çalışmalara yönelik öneriler: Bu çalışmada, turizm rehberliği öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin belirlenmesi ve belirlenen düzeyler arasında farklılığa neden olan değişkenlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilgili alanyazın, yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar incelenerek sosyal yetkinlik düzeyini anlamlı düzeyde etkileyen değişkenler tespit edilmiştir. Önceki araştırmaların hedef kitlesi ve araştırma amaçları dolayısıyla her birinde farklı değişkenlerin ele alındığı görülmüştür. Bu farklı değişkenler, lisans düzeyinde eğitim gören turizm rehberliği öğrencilerine uygunlukları değerlendirilerek kişisel bilgi formunda derlenmiştir. Derlenen değişkenler cinsiyet, yaş, sınıf, öğrencinin ikamet yeri, çocukluk ve ergenlik dönemlerinin geçirildiği yerler, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumu, ailenin yaşadığı yer, aile gelir düzeyi, aile tipi, kardeş durumu, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi ve anne-baba tutumudur. Sosyal

yetkinlik düzeyini konu alan çalışmalarda rastlanılmasa da düzey belirlemeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda sağlık durumu değişkeniyle de anlamlı farklılıklar bulgulandığı görülerek kişisel bilgi formuna dahil edilmiştir. Ayrıca sosyal yetkinlik düzeyini etkileyen değişkenlerden yola çıkılarak sosyal ve kültürel etkinliklere katılan öğrencilerin tercih ettikleri etkinlik türünün de sosyal yetkinlik düzeyini etkileyebileceği varsayılmıştır. Bu araştırmanın hedef kitlesi turizm rehberliği öğrencileri olduğundan tespit edilen değişkenlere ek olarak staj durumu, sektör deneyimi ve mesleğe isteklilik durumlarının da sosyal yetkinlik düzeyi ile ilişkili olabileceği varsayılarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma sonucunda cinsiyet, yaş, sınıf, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumu, aile gelir düzeyi, baba tutumu, staj durumu, sektör deneyimi ve mesleğe isteklilik değişkenlerinin sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu bulgulanmıştır. Tartışma bölümünde de belirtildiği üzere, sosyal yetkinlik düzeyi pek çok değişkenden etkilenmektedir. Önceki araştırmalar da incelendiğinde, aynı değişkenlerin her araştırmada farklı sonuçlar verdiği görülmektedir. Her bireyin birbirinden farklı yaşam öykülerine sahip olmaları, demografik ve aile özelliklerinin farklılık göstermesi gibi pek çok etken değişkenlerin araştırmadan araştırmaya anlamlılık veya anlamsızlık ifade etmesine sebep olmakta ve bu farklılığa gerekçe olarak spesifik bir neden sunulamamaktadır. Kısaca bu değişkenler sosyal yetkinlik düzeyini etkiledikleri gibi, birbirilerini de etkileyerek farklılığa neden olmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları ve önceki araştırmaların sonuçlarından yola çıkarak sosyal yetkinlik düzeyinin okul öncesi çocuklardan yetişkin bireylere kadar her yaş grubunda araştırılabilir bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırmanın amacı doğrultusunda derlenmiş olan ve sosyal yetkinlik düzeyi üzerinde etkisi olduğu bilinen değişkenler gelecekteki araştırmaların amaçları doğrultusunda değerlendirilerek araştırmaya dahil edilebilir ve geliştirilebilir. Özellikle turizm rehberliği gibi yüksek sosyal yetkinlik düzeyi gerektiren mesleklere yönelik eğitim görmekte olan öğrenciler hakkında gerçekleştirilecek araştırmalarda staj durumu, sektör deneyimi ve mesleğe isteklilik değişkenlerinin araştırmalara dahil edilmesi sonraki çalışmalara ışık tutan bulgular elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, O. (1991). *Türkiye'de turizm eğitimi ve etkenliği*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.
- Ahipaşaoğlu, S. (2006). *Turizmde rehberlik*. (Gözden Geçirilmiş II. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- An, D., Eggum-Wilkens, N.D., Chae, S., Hayford, S.R., Yabiku, S.T., Glick, J.E. and Zhang, L. (2018). Adults' conceptualisations of children's social competence in Nepal and Malawi. *Psychology and Developing Societies*, 30(1), 79-107.
- Anderson, S. and Messick, S. (1974). Social competency in young children. *Developmental Psychology*, 10(2), 282-293.
- Anderson-Butcher, D., Iachini, A. L. and Amorose, A. J. (2007). Initial reliability and validity of the perceived social competence scale. *Research on Social Work Practice*, 18(1), 47-54.
- Ap, J. and Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22 (5), 550-562.
- Asendorpf, J. B. (1990). Development of inhibition during childhood: evidence for situational specificity and a two-factor model. *Developmental Psychology*, 26(5), 721-730.
- Aslan, Z. ve Çokal, Z. (2016). Profesyonel turist rehberinin kültürel değerlere katkısına ilişkin turist algılamaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4 (1), 53-69.
- Aşcı, Y. ve Türkmen B. (2015) Dünyada ve Türkiye'de mesleki eğitim ve önemi, Yalova Üniversitesi, <https://www.researchgate.net/publication/328837571> (Erişim tarihi: 20.08.2021)
- Ateş, B. ve Güler, M. (2016). Ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 391-408.
- Ateş, B. (2016). Lise öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik puanlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 185-194.
- Athey, T.R. and Orth, M. S. (1999), Emerging competency methods for the future. *Human Resource Management*, 38(3), 215-226.
- Avcıkurt, C. (2007). *Turizm sosyolojisi turist-yerel halk etkileşimi (2 b)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175–1184.
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy*. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (2004). Swimming against the mainstream: the early years from chilly tributary to transformative mainstream. *Behaviour Research and Therapy*, 42, 610–629.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. and Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 76, 1206-1222.
- Barutçugil, İ. (1989). *Turizm işletmeciliği*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Basch, M. F. (1983). Empathic understanding: A review of the concept and some theoretical considerations. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 31(1), 101–126.
- Bayer, M. Z. (1992). *Turizme giriş*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları.
- Bezjak, J. E. and Lee, J. W. (1990). Relationship of self-efficacy and locus of control constructs in predicting college students' physical fitness behaviors. *Perceptual and Motor Skills*, 71(2), 499-508.
- Bierman, K. L. and McCauley, E. (1987). Children's descriptions of their peer interactions: useful information for clinical child assessment. *Journal of Clinical Child Psychology*, 16:1, 7-17.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, M. (1999). 14-18 Yaş grubu ergenlere yönelik sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği geliştirme çalışması. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(12), 7-15.
- Bowie, D. and Chang, J.C. (2005) Tourist satisfaction: a view from a mixed international guided package tour. *Journal of Vacation Marketing*, 11, 303-322.
- Bozkurt, E. (2016). *Okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Brockbank, W., Ulrich, D. and Beatty, R. W. (1999), HR professional development: creating the future creators at the University of Michigan Business School. *Human Resource Management*, 38(2), 111–117.
- Brown, J. D. (2009). Statistics corner questions and answers about language testing statistics: choosing the right number of components or factors in pca and efa.
- Chen, H. J., Hwang, S.N. and Lee, C. (2006). Visitors' characteristics of guided interpretation tours. *Journal of Business Research*, 59 (2006), s. 1168.

- Childs, H. F., Schneider, H. G., and Dula, C. S. (2001). Adolescent adjustment: maternal depression and social competence. *International Journal of Adolescence and Youth*, 9(2-3), 175-184.
- Cohen, E. (1984). The sociology of tourism: approaches, issues and findings. *Annual Review of Sociology*, 10, 370-391.
- Cohen, E. H., Ifergan, M. and Cohen, E. (2002). A new paradigm in guiding. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 919-932.
- Cohen, J. S. and Mendez, J. L. (2009). Emotion regulation, language ability, and the stability of preschool children's peer play behavior. *Early Education and Development*, 20(6), 1016-1037.
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). London and New York, NY: Routledge Falmer.
- Coleman, P. (2003). Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*, 12, 351-368.
- Connolly, J. (1989). Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment, and mental health. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 21(3), 258-269.
- Corroran, K. O. and Mallinckrodt, B. (2000). Adult attachment, self-efficacy, perspective taking and conflict resolution. *Journal of Counseling and Development*, 78,(4), s. 473.
- Cüceloğlu, D. (2018). *İnsan ve davranışı; psikolojinin temel kavramları*. (36. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, F. (2018). *Turist rehberliğinin tarihsel süreç içindeki gelişimi*. N. Albuz, T. Çakmak, A. Eren, Ö. Tekin, G. N. Yeşildağ (Ed.), *turist rehberliğine giriş* içinde. (s. 5) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çelik, O. (2016). *Öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş algılanan sosyal yetkinlik ve güvengenliğin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, B. (2018). *Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinde genel özyeterlilik algısı, mesleki kaygı ve mesleği yapma niyeti ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çimrin, H. (1995). *Turizm ve turist rehberliğinin ABC'si*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.
- Çorbacı, A. (2008). *6 Yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dahles, H. (2002). The politics of tour guiding image management in Indonesia, *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 783-800.
- Deković, M. and Meeus, W. (1997). Peer relations in adolescence: Effects of parenting and adolescents' self concept. *Journal of Adolescence*, 20(2), 163-176.

- Demirbulat, G. Ö. (2012). Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 53- 75.
- Demircan, M. (2007). *Vergi hukuku açısından profesyonel turist rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirci, S. F. (2011). Eğitim ve verimlilik. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 141, 14-21.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Maszk, P., Holmgren, R. and Suh, K. (1996). The relations of regulation an demotationality to problem behavior in elementary school children. *Development and Psychopathology*, 8(01), 141-162.
- Eker, N. (2015). *Profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla turizm rehberliği eğitim müfredatlarının uygulama yeterliliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elias, M.J. and Moceri, D.C. (2012). Developing social and emotional aspects of learning: the American experience. *Research Papers in Education*, 27(4), 420-433.
- Esen, B.K. ve Çelikkaleli, Ö. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 37-49.
- Eser, S., Şahin, S. ve Çakıcı, C. (2018). Turist Rehberinin Beceri Yetkinlikleri. S. Şahin (Ed.), *Turist rehberliği içinde* (ss. 58-69). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Evans, C. (1997). *Düşük sosyo-ekonomik örnekleme Türk babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fenzel, L. M. (2000). Prospective study of changes in global self-worth and strain during the transition to middle school. *The Journal of Early Adolescence*, 20(1), 93-116.
- Fırat, Y. (2018). *Türkiye'de riskli bir topluluktaki çocukların dirençlilik, duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve problem davranışları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fıncıoğlu, H. (2005). *Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal yetkinlik beklenti düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Friend, M. and Cook, L. (1990). Collaboration as a predictor for success in school reform. *Journal of Educational & Psychological Consultation*, 1(1), 69-86.
- Gagnon, S. and Nagle, R. (2004). Relationships between interactive play and social competence in at-risk preschool children. *Psychology in the Schools*, 41, 170-190.
- Giddens, A. (2008) *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- Giromini, L., Campora, G., Brusadelli, E., D'Onofrio, E., Zennaro, A., Zavattini, G. C. and Lang, M. (2016). Validity and reliability of the interpersonal competence questionnaire: empirical evidence from an Italian study. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 38, 113-123.
- Gresham, F. M. (1984). Social skills and self-efficacy for exceptional children. *Exceptional Children*, 51(3), 253-264.
- Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (1993). Social skills interventions for children. *Behavior Modification*, 17 (3) 287-313.
- Gresham, F. M., Sugai, G. and Horner, R. H. (2001). Interpreting outcomes of social skills training for students with high-incidence disabilities. *Exceptional Children*, 67(3), 331-344.
- Griffith, D. A. (2002). The role of communication competencies in international business relationship development. *Journal of World Business*, 37(4), 256-265.
- Güneş, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme düzeylerinin sosyal yetkinlik ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güzel, Ö., Türker, A. ve Şahin, İ. (2014). Profesyonel turist rehberlerinin algıladıkları mesleki engelleri belirlemeye yönelik bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2 (2014), 173-190.
- Hacıoğlu, N. (2016). *Seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü*. (8.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Howes, C. and Ritchie, S. (2002). *A matter of trust: Connecting teachers and learners in the early childhood classroom*. New York: Teachers College Press.
- Huang, S., Hsu, C.H., and Chan, A. (2010). Tour Guide Performance and Tourist Satisfaction: a Study of the Package Tours in Shanghai. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34, 3 - 33.
- Huang, Y. and Simkin, K. (2009). Chinese professional tour guides' perceptions of roles and the implied challenges in intercultural communication. *US-China Foreign Language*, 7 (8), 11-21.
- Hukkelberg, S., Keles, S., Ogden, T. and Hammerstrøm, K. (2019). The relation between behavioral problems and social competence: A correlational Meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 19(1).
- Inkson, C. and Minnaert, L. (2012). *Tourism management-an introduction*. London: Sage.
- Jenkins, S. R., Goodness, K. and Buhrmester, D.(2002). Gender differences in early adolescents' relationship qualities, self-efficacy, and depression symptoms. *Journal of Adolescence*, 22 (3), 277-309.
- John, W. and Cohen. E. (1985). The tourist guide: the origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12 (1), 10-16.
- Jones, D. E., Greenberg, M. and Crowley, M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten

- Social Competence and Future Wellness. *American journal of public health*, 105(11), 2283–2290.
- Junge, C., Valkenburg, P. M., Deković, M. and Branje, S. (2020). The building blocks of social competence: Contributions of the Consortium of Individual Development. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 45, 100861.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Kaplan, B. (1957). Personality and social structure. (Ed. Gittler, Joseph B.) *Review of Sociology*, New York.
- Kashdan, T. B. and Roberts, J. E. (2004). Social anxiety's impact on affect, curiosity, and social self-efficacy during a high self-focus social threat situation. *Cognitive Therapy and Research*, 28(1), 119–141.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, U. ve Özhan, Ç. K. (2012). Duygusal emek ve tükenmişlik ilişkisi: turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 109-130.
- Kernis, M. H. (2003). Toward a conceptualization of optimal self-esteem. *Psychological Inquiry*, 14(1), 1–26.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47 - 48.
- Korbek, E. G. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kozak, N., Akoğlan, M. ve Kozak, M. (1997), *Genel turizm ilkeler ve kavramlar*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö., Köroğlu A. ve Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri üzerine bir inceleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22), 131-139.
- Leclerc, D. and Martin, J. (2004). Tour guide communication competence: French, German and American tourists perceptions, *International Journal of Intercultural Relations*, 28(3-4), 181-200.
- Liman, B. (2020). 60-72 Aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (37), 8-19.
- Mahoney, G. and MacDonald, J. (2007). *Autism and developmental delays in young children: the responsive teaching curriculum for parents and professionals, curriculum guide*. Cleveland, OH: Pro Ed.
- Mak, A. H., Wong, K. K. and Chang, R. C. (2011). Critical issues affecting the service quality and professionalism of the tour guides in Hong Kong and Macau. *Tourism Management*, 32(6), 1442-1452.

- Mallı, Y. Ç. (2019). *Yetişkinlerde algılanan sosyal yetkinlik ile sıkıntıya dayanma kapasitesinin dijital oyun oynama motivasyonu ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Márquez, P. G. O., Martín, R. P. and Brackett, M. A. (2006). Relating emotional intelligence to social competence and academic achievement in high school students. *Psicothema*, 18, 118-123.
- Matsushima, R. and Shiomi, K. (2003). Social self-efficacy and interpersonal stress in adolescence. *social behavior and personality: An International Journal*, 31(4), 323–332.
- Mavioğlu, R. N. (2018). *Sosyoekonomik konum ve 5-HTTLPR'in anaokulu çocuklarında sosyal yetkinlik ve günlük kortizol seviyelerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- McGee, R. and Stanton, W. R. (1992). Sources of distress among New Zealand adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33(6), 999-1010.
- Morin, A. (2011). Self-awareness part 1: definition, measures, effects, functions, and antecedents. *social and personality. Psychology Compass*, 5(10), 807-823.
- Nalbant, A. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Obradović, J., Dulmen, M. H. M., Yates, T. M., Carlson, E. A. and Egeland, B. (2006). Developmental assessment of competence from early childhood to middle adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(6), 857–889.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988) *Turizm ekonomisi*. İstanbul: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Ortiz, O., Romera, E.M. and Ruiz, R. (2017). Multidimensionality of social competence: measurement of the construct and its relationship with bullying roles. *Revista De Psicodidactica*, 22, 37-44.
- Özdemir, M., Gürkan M., İlhan, K. ve Kırıl M. (2000), "turizm hareketlerinin sosyo- ekonomik yapıya etkisi: Belek, Karpas ve Girne üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Anatolia*, Prof. Dr. Hasan Olalı Özel Sayısı Ankara. 79-84.
- Özgür, İ. (2011). *İlköğretimde kaynaştırma*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Özkan, Z. (2020). Sağlıkın sosyolojik boyutu. *Mavi Atlas*, 8(2) , 473-489.
- Payne, R. and Jahoda, A. (2004). The glasgow social self-efficacy scale – a new scale for measuring social self-efficacy in people with intellectual disability. *Clinical Psychology & Psychotherapy*. 11. 10.1002/cpp.412.
- Pinto, J.C., Taveira, M.C., Candeias, A., Araujo, A. and Mota, A.I. (2012). Measuring adolescents' perceived social competence in career education: A longitudinal study with Portuguese students. *International Conference on Education and Educational Psychology (ICEEPSY 2012)*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 69, 271-278.

- Roche, M. (1992). Mega-events and micro-modernization: on the sociology of the new urban tourism. *The British Journal of Sociology*, 43(4), 563-600.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67.
- Rydell, A.-M., Hagekull, B., and Bohlin, G. (1997). Measurement of two social competence aspects in middle childhood. *Developmental Psychology*, 33(5), 820-835.
- Saltalı, N. D. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarıçam, H., Akın, A., Akın, Ü. ve Çardak, M. (2013). Algılanan sosyal yetkinlik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 591-600.
- Schoon, I. (2009). Measuring social competencies. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.1447882 (Erişim tarihi: 13.08.2021).
- Sezgin, O. M. (1999). *Genel turizm*. Ankara: Tutibay Ltd. Şti. Yayınları
- Simões, C., Matos, M., and Social, E. do P. A. (2012). Risk behaviors in adolescents with special needs: Are social and emotional competences important? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 69, 2219-2227.
- Sourander, A., Helstelä, L., Haavisto, A. and Bergroth, L. (2001). Suicidal thoughts and attempts among adolescents: A longitudinal 8-year follow-up study. *Journal of Affective Disorders*, 63(1-3), 55-66.
- Sürmeli, E. (2018). *5-6 Yaş arası çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, A. (2015). Engellilerde sosyal gelişim yetersizlikleri: Sosyalleşme sürecinde sporun faydaları. *Uluslararası multidisipliner akademik araştırmalar dergisi*, 2(3), 20-28.
- Şahin, S. (2012). *Turist rehberlerinin kültürlerarası iletişim yeterlilikleri: Alman, İngiliz ve Rus turistlerin algılamaları*. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şencan B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Tangüler, A. (2002). *Profesyonel turist rehberliği ve turist rehber rehberlerinin seyahat acentası ve müşteri ilişkileri Kapadokya örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ten Dam, G. and Volman, M. (2007). Educating for adulthood or for citizenship: social competence as an educational goal. *European Journal of Education*, 42(2), 281–298.
- Tetik, N. (2012). *Turist rehberlerinin eko turizm alanındaki yeterlilikleri: doğu karadeniz örneği*. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezcan, M. (1996). Küreselleşmenin eğitimsel boyutu. *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi (23-26 Ekim)*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 187- 195.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Torres, J. B. and Solberg, V. S. (2001). Role of self-efficacy, stress, social integration, and family support in Latino college student persistence and health. *Journal of Vocational Behavior*, 59(1), 51–64.
- Tıraş, Z. ve Arslan, E. (2013). Ergenlerde sosyal yetkinliğin, algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(4), 1133-1140.
- Trevisan, A., Tafreshi, D., Slaney, K.L., Yager, J. and Iarocci, G. (2018). Psychometric evaluation of the multidimensional social competence scale (mscs) for young adults. *PLoS ONE*, 13(11), e0206800.
- Turist Rehberleri Birliği, (2007). *Profesyonel turist rehberinin el kitabı*. İstanbul: Şan Ofset.
- Uçkun, S. (2004). *İşletme ve işletme türleri, turizm işletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Usta, Ö. (2001). *Genel turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Usta, Ö. (2016). *Turizm genel ve yapısal yaklaşım*. (5. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uygun, N. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vickerstaff, S., Heriot, S., Wong, M., Lopes, A. and Dossetor, D. (2007). Intellectual ability, self-perceived social competence, and depressive symptomatology in children with high-functioning autistic spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37, 1647-1664.
- Warnes, E. D., Sheridan, S. M., Geske, J. and Warnes, W. A. (2005). A contextual approach to the assessment of social skills: identifying meaningful behaviors for social competence. *Psychology in the Schools*, 42(2), 173- 187.
- Waters, E. and Sroufe, L. A. (1983). Social competence as a developmental construct. *Developmental Review*, 3(1), 79–97.
- Weiler, B. and Ham, S. H. (2002). Tour guide training: A model for sustainable capacity building in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(1), 52-69.

- Yazıcıoğlu, İ., Tokmak, C. ve Uzun, S. (2008). Turist rehberlerinin rehberlik mesleğine bakışı. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 8 (2), 1-19.
- Yenipinar, U., Bak, E. ve Çapar, G. (2014). Turist rehberliği meslek kanununun, meslek örgütleri ve öğretim elemanlarının bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 86-114.
- Yıldız, M. (2017). Ortaokul öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve mantıkdışı inançların yalnızlığa etkisi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 25-41.
- Yıldız, R., Kuşluvan, S. ve Şenyurt, Y. (1997). Turist rehberliği öğretiminde yeni bir model. hafta sonu semineri iv: *Türkiye’de turizmin geliştirilmesinde turist rehberlerinin rolü*.
- Yıldız, S. B. (2016). Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerilerinin belirlenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4084-4099.
- Yuvacı, M. (2019). *Baba katılımı ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Zhang, H. and Chow, Q. I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides’ performance: evidence from mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25(1), 81-91.

http-1:

<https://wftga.org/about-us/what-is-a-tourist-guide/> (Erişim tarihi: 10.06.2021)

http-2:

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6326.pdf> (Erişim tarihi: 12.06.2021)

http-3:

<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.06. 2021)

http-4:

<http://www.balikesir.edu.tr/site/icerik/turizm-fakultesi-467> (Erişim tarihi:04.05.2022)

EKLER

Ek-1: Anket Formu

Değerli Katılımcı,

Bu anket formu, Balıkesir Üniversitesi Turizm Rehberliği Anabilim Dalında yürütülen “Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır. Anket sorularına samimi ve dürüst bir şekilde cevap vermeniz, çalışmanın doğruluğu ve güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Anket verileri araştırmada gizlilik ve güven ilkelerine bağlı kalınarak sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir. Katılımınız için teşekkür ederim.

Mehmet Akif DOĞANOĞLU

Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz?

Kadın

Erkek

Yaşınız?

18-19

20-21

22-23

24 yaş ve üzeri

Sınıfınız?

1. Sınıf

2. Sınıf

3. Sınıf

4. Sınıf

Balıkesir’de ikamet yeriniz?

Öğrenci evi

Yurt

Aile evi

Diğer (Lütfen belirtiniz) .....

Mezun olduğunuz ilkokul?

(Lütfen okulunuzun bulunduğu il, ilçe ve mahalleyi belirtiniz)

.....

Mezun olduğunuz ortaokul?

(Lütfen okulunuzun bulunduğu il, ilçe ve mahalleyi belirtiniz)

.....

Mezun olduğunuz lise?

(Lütfen okulunuzun bulunduğu il, ilçe ve mahalleyi belirtiniz)

.....

Sağlık durumunuz?

Kronik hastalığım veya engelim var

Kronik hastalığım veya engelim yok

Sosyal ve kültürel etkinliklere katılım durumunuz?

Katılmıyorum

Katılıyorum

Sosyal ve kültürel etkinliğe katılıyorsanız lütfen katıldığınız etkinliği belirtiniz.

.....

Ailenizin yaşadığı yer?

Şehir (İl-ilçe merkezleri)

Kırsal (İl-ilçe merkezleri dışında, köy-kasaba statüsündeki mahalleler)

Ailenizin gelir düzeyi?

Dar

Orta

Yüksek

Aile tipiniz?

Parçalanmış aile (anne ve baba ayrılmış)

Çekirdek aile

(anne, baba ve kardeşlerden oluşan)

Geniş aile

(anne, baba, kardeşler ve büyükanne ve büyükbabadan oluşan)

Kardeş durumunuz?

Kardeşim yok

Kardeşim var ..... (Kardeş sayısı)

Annenizin eğitim düzeyi?

- Okur-yazar değil
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Önlisans (Üniversite 2 yıl)
 Lisans (Üniversite 4 yıl)
 Lisansüstü (Yükseklisans/Doktora)

Babanızın eğitim düzeyi?

- Okur-yazar değil
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Önlisans (Üniversite 2 yıl)
 Lisans (Üniversite 4 yıl)
 Lisansüstü (Yükseklisans/Doktora)

Annenizin size karşı tutumu?

- Baskıcı
 Demokratik
 Hoşgörülü
 İlgisiz

Babanızın size karşı tutumu?

- Baskıcı
 Demokratik
 Hoşgörülü
 İlgisiz

Staj yaptınız mı?

- Evet yaptım
 Hayır yapmadım

Staj dışında turizm sektöründe çalıştınız mı?

- Evet çalıştım
 Hayır çalışmadım

Mezuniyet sonrası turist rehberlik mesleği ile ilgili düşünceleriniz?

- Turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünüyorum
 Turist rehberliği mesleğini yapmayı düşünmüyorum

Aşağıda bazı ifadeler yer almaktadır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen Katılıyorum anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye TEK yanıt veriniz ve BOŞ bırakmayınız. Sizi tanımlayan en uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	İfade 1	1	2	3	4	5
2	İfade 2	1	2	3	4	5
3	İfade 3	1	2	3	4	5
4	İfade 4	1	2	3	4	5
5	İfade 5	1	2	3	4	5
6	İfade 6	1	2	3	4	5

